૫૬૫૩

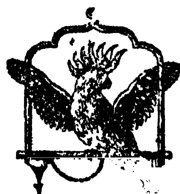
સુધારા વધારા તથા નોટ સાથે—

गूजराती त्रीजी चोपडीना अर्थ.

અમદાવાદ જીલ્લાની ભૂગોળ, કવિતાની સમજુતી, વ્યાકરણ તથા બીજા વધારા સાથે

છપાવી પસિદ્ધ કરનાર,

બુકસેલર મોતીલાલ મગનલાલ.

☞ અમદાવાદ—"ગુજરાત ગેઝેટ" પ્રેસ.

સંવત ૧૯૫૦ સને ૧૮૯૪

કીમત ૩ આના

૫૬૫૩

ગૂજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(ના)=નામ. (વિ)=વિશેષણ. (અ)=અવ્યય.

(સ)=સર્વનામ. (ક્રિ)=ક્રિયાપદ. (કૃ)=કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ભાગ (ના) કટકા.

ડાઘો (વિ) ડાઘવાળો (કુતરાનું નામ)

પાલવવું (ક્રિ) બોજવું. પરવડવું.

ખા=બેવકુફ, અણઘડ

રમતીઆળ (વિ) જેનો રમતમાં જીવ ઘણો તે, નાદાન.

આળસુ(વિ)સુસ્ત, એદી.

ચોકી(ના)પહેરો, ચોકસી

પાલવે (ક્રિ) બોજે, પરવડે.

હીંઆવ=આમ આવ, આણીતરફ આવ.

કુયો=મેલ્યો, બેસાડ્યો

ર(ના)મ્હોટું બાકું, કાણું

કલી(ના)મ્હોટી ચલ્લી

ખી (ના) પાંખવાળા-પશુ, પક્ષી.

ચારો(ના) ઘાસ, તંખલાં વગેરે. (દાણા)

ધણી (ના) શેઠ, માલીક

પાઠ ૨ જો.

ઝંખવાણો=ઝાંખો, વિલો.

મચ્યાં=મંડ્યા, વળગ્યાં.

જીવતર (ના) જીવવું. જીંદગાની.

લાગલું(અ) તરત, પાધરૂં

તાકીદ=ઝડપ, ઉતાવળ.

મનાંકરીશ=ના પાડીશ.

નવરાશ (ના) ફુરસદ.

મન=દિલ, ચિત્ત, હૈડું.

વિચાર (ના) મનસુબો.

સરખા=જેવાં, બરાબર.

નકામાં (વિ) કામ વગરનાં, કામથી પરવારેલાં, નવરાં.

જનાવર (ના) ચોપગાં પશુ, જાનવર, હેવાન

કામ(ના)ધંધો, રોજગાર

જગત=દુનિઆ, પૃથ્વી.

ઠોઠ(ના)મુરખ, અણઘડ

વલે (ના) હાલ, હવાલ.

પસ્તાવો(ના)ખેદ, અફસોસ, દલગીરી.

ફેરવીને (કૃ) બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાચરણ (ના) સારી ચાલ, સારાંઆચરણ સારી રીત.

પહેલ (અ) પહેલાં.

સહેલ(અ) સહેલી રીતે.

વાણ (ના) વાણી, મધુર શબ્દ.

જન(ના) માણસ, સખસ

કોપવું (ક્રિ) ગુસ્સે થવું રીસે બરાવું.

જન્મ=જીંદગાની, દેહ.

મીઠી(વિ) સારી, મધુર.

ડાહ્યો(વિ) શાણો, સમજુ, સમજણ વાળો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

જે માણસ જગતમાં જન્મીને પહેલ વહેલાં સારી રીતથી ચાલવું એવું જે સમજે, તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણસ જાણીતી વાતો કર્યા કરે, ને મ્હોઢેથી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ બીજા ઉપર ગુસ્સો કરે નહીં તેને ડાહ્યો (જાણીતો) સમજવો. (૨)

પાઠ ૪ થો.

વગડાઉ (વિ) રાની, જંગલમાંની.
ડાંસ=મચ્છર, મગતરાં.
ઠુંકા(વિ) નાના. બટકા,
ધાર (ના) વેહેળીકોરણુ
જબરૂ (વિ) જોરાવર.
જોરાવર (વિ) મજબુત.
પછવાડે=પાછલી તરફ.
વળેલા (વિ) મરડાયલા
કોરે (ના) બાજુએ.
કડણુ (વિ) મજબુત.
વાળ (ના) બાલ, નીમાળા
આછા(વિ) થોડા, ઝીણા
હીંડેછે (ક્રિ) ચાલેછે.
ડીલ (ના) શરીર, અંગ
તળાવ(ના) નાનું સરોવર
નર (ના) ભાયડા, મરદ.
હળ(ના) જમીન ખેડવાનું લોઢાનું અણીદાર હથિઆર.
પોચી (વિ) નરમ.
પૂરી પડે (ક્રિ) બરઆવે હંફાવે, સામી થાય.

પાઠ ૫ મો.

ગાળાગાળી=ગાળોબાજી
સ્વભાવ (ના) ખાશીઅત મીજાજ, પ્રકૃતિ.
સજા (ના) શિક્ષા.
દંડ (ના) ગુન્હાને બદલે રૂપીયા લેવાની શિક્ષા
રાજકુંવર (ના) રાજાનો છોકરો, રાજપુત્ર.
શિક્ષા (ના) સજા, દંડ
વડાઇ (ના) મ્હોટાઇ
અણસમજુ (વિ) સમજ વગરનો, નાદાન
યાદ રાખવું (ક્રિ) ફોગ રાખવું. ભુલી ન જવું
સાર (ના) સારૂં, મતલબ
નઠારા(વિ) ખરાબ, ભુંડા
ગરીબ(વિ) પૈસાવગરના નિરધન, રંક.
ફર્યાદ (ના) અરજ, રાવ
કચેરી(ના) દરબાર રાજ સભા. [રર કરેલાં.
ફલાણો (વિ) હરેક, મુકરર કરેલાં.
બંદીખાને(ના) કેદખાને.
ઘટે તેવી (વિ) જોઇએ. તેવી, લાયક.
માફ(ના) જવાદેવુંતે, ક્ષમા
વચન (ના) સુકન, વેણ.
કુંવર (ના) છોકરો, રાજ પુત્ર.
વેળા (ના) વખત, સમે
જવા દઉં (ક્રિ) માફ કરૂં, મૂકી દઉં.

પાઠ ૬ ઠો.

ભાખતાં (વિ) કહેતાં, બોલતાં.
જશ (ના) માન કીર્તિ
બાળકી (ના) છોકરી.
તોલ (ના) વઝ્ન, ભાર, બોજ, આબરૂ.
ભુંડા (વિ) ખરાબ, દુષ્ટ
ભુંડું(ના) નઠારૂં. ખરાબ

શબ્દ.	હેતુ.	બોલ (ના) શબ્દ.
ખોટી(વિ)નઠારી,નકામી	જાણવો (ક્રિ) સમજવો	નક્કી (અ) ખચીત, નીશ્ચે.
જગ(ના)જગત, દુનીઆ	દુખિયો(વિ)હેરાન,દુખી	નાર (ના)બાયડી, બઈરી
મૂરખ (ના) બેવકૂફ,	બાળક (ના) છોકરો.	

(કવિતાની સમજુતી). (૨).

ભુંડા લોકો મોંમાંથી નઠારા શબ્દ બોલીને, લોકોની નઠારી ગાળો ખાય, એવા મ્હોટા બેવકૂફોની જગતમાંથી આબરૂ ઓછી થાયછે, (૧) જે માણસ નઠારા શબ્દ બોલે, ને સામા માણસને ગાળ દે ને પોતે ખાય. તેને અણઘડ સમજી લેવો, તે આગળ જતાં બહુ હેરાન થાય (૨). માટે જે છોકરી કે છોકરો જેવો બોલ બોલશે, તેવોજ લોકોમાં તેનો ભાર વકર વધશે. (૩).

પાઠ ૭ મો.	રેહેવાસી.	સંગ્રહ (ના) એકઠું.
દેશ (ના) મુલક.	સાહેબ લોક (ના) ગોરા લોક, અંગ્રેજ લોક, ટોપીવાળા.	રૈયત (ના) પ્રજા.
ચાલ (ના) ધારો, રીત.	બૈરાં (ના) બાયડીઓ	સંઘાત=સોબતી. સાથે.
રીતભાત(ના)રીત,રસમ	ઘાઘરા (ના) ઘેરવાળો ઝુલતો ચણીઓ,	દુકાળ (ના) મોંઘવારી. અનાજ પાણી નહીં મળે એવો વખત.
સુરવાળ=સાંકડી ઇજાર	બોલી (ના) ભાષા.	કોઠાર (ના) દાણાભરી મુકવાનો કાદવનો કે લાકડાનો ખજાનો.
ચોરણો (ના) ટુંકો લેંઘો.	ફેર (ના)તફાવત, ફરક.	હેરાન (અ) દુઃખી.
પહેરવેશ (ના) પોશાક, પહેરેલાં લૂગડાં.	ભાકર (ના) રોટલી,	સકાળ (ના) સોંઘવારી.
મારવાડી (ના) મારવાડના રહેવાશી.	રોટી (ના) રોટલી.	પ્રધાન (ના) વજીર, કરતો હરતો.
ઘૂમટો (ના) માથાપર ઓઢેલો છેડો મોંપર આગાડી કાઢવો તે, (લાજ)	હબશી (ના) સીદી.	પેપડો (ના) પડ.
ધોતીઆં(ના) પોતીઆં,	ગોરી=સફેદ, ઉજળી.	ગાંજીઓ (ના) ઘાસના મોટા ઢગલા.
દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના	**પાઠ ૮ મો.**	ખાણ(ના) અનાજ ભરી
	સંઘરો (ના)એકઠું,ભંડોલ, છત, શીલક.	
	કણ(ના)રચકણ, કણી.	

મૂકવાને ભોંયતળી-આ નીચે કૂવા જેવા કરેલા ખાડા.
અચરજ (ના) નવાઇ.
ચણો (ના) દાણો, ચણા.
વિના (અ) વગર.
શિવાય.
દુબળાં (વિ)નબળાં, સુ-કડાલ.
જોર=શક્તિ, બળ, કસ
કારણ (ના) સબબ, ભેદ.
દેખાડ્યું (ક્રિ) બતાવ્યું.
ડહાપણ (ના) ચતુરાઇ.
વસે (ક્રિ) રહે.
સંપે=સંપથી, હળીમળી
સદા (અ)રોજ, નિત્ય.
સર્વ(વિ)સઘળા, બધા.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

કીડી જરા કંઈ રજકણ પડી હોય તેપણ એકઠી કરે એવી એ જનાવરની જાત જુઓ. કે બધી સાથે સંઘાતથી કેવી સદા હળીમળી રહેછે.

પાઠ ૯ મો.

વડવાઇ(ના)વડના લાંબા લટકતા ફાંટા.
છાંયડો (ના) શીળો.
અસલ (અ) અગાઉનું જુનું, પહેલું.
ઘટા (ના)રચના, છાયા, (ઝાડનું ફેલાવું તે)
કાબર(ના) કલકલ અવાજ કરતું કાબરૂં પક્ષી.
ટેટા (ના) વડનાં ફળ.
આરામ(ના)સુખ, ચેન વિશ્રામ.
ઇમારત(ના) ઉંચી બાંધણીનું ઘર, હવેલી.
થડ (ના) ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.
ડાળાં=ઝાડની શાખા,થડમાંથીફુટેલીમ્હોટીડાળી
ફાંટા (ના) ડાળાંમાંથી ફુટેલાદોરીઓ જેવાં લટકતાં મૂળ.
લટકેછે (ક્રિ) ટીંગાય છે, લબડેછે.
ભોંય(ના)જમીન,ધરતી,
મૂળ (ના) જડ.
ઓળખતાં(કૃ)પીછાનતાં
પાંદડાં (ના) પાંતરાં.
ફેલાય છે (ક્રિ) પસરેછે, પથરાય છે.
પશુ(ના) ચોપગાંજાનવર
રોપ્યું (ક્રિ) વાવ્યું.

પાઠ ૧૦ મો.

વીંછી(ના)ઝેરી જીવડો.
ડંખ (ના) ચટકો.
આંકડો(ના) ઝેરી કાંટો.
વિખ (વિ) ઝેર સોમલ.
કપાએલું (કૃ) વઢાયલું.
ચીપીઆ(ના) પકડવાના પાંખીઆં.
ચુસવું (ક્રિ) સોસવું.
ચાંદા (ના) ફોલ્લો,
સજેલું(કૃ) સુઝીઆવેલું, ગડી આવેલું.
ઝેરી (વિ) વિખવાળો.
ભીંત (ના) દીવાલ, ફરો.
ફાટ (ના) ચીરો, તડ,
ટાઢક (ના) ઠંડક.
ઉતાવળે (અ) ઝડપથી.
પીઠ (ના) બરડો,વાંસો.
દુઃખ (ના) આપદા.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
ઇજા(ના)દુઃખ, વિપત્ત.
બળે (ક્રિ) બળે એકઠું

થાય.
અવગુણ (ના) નુકશાન, ગેરફાયદા, બીગાડ.
સંભાળીને (ક્રિ) સાચવીને, તપાસીને.
ફીકર(ના)ચિંતા,સોચના

પાઠ ૧૧ મો.

છોડીઓ(ના)છોકરીઓ.
વિલાયત (ના) અંગ્રેજ લોકનો દેશ.
ખબરદાર(વિ)હોશિયાર.
સુખી(વિ) સારા, સુખીઆરા. [વી.
સરખી(વિ)બરાબર, જે
વહાલી(વિ) પ્યારી, હેતવાળી.
જરાએ (અ) લગારે.
રોતી (કૃ) રડતી.
કજીઓ(ના)કંકાસ, ટંટો
સમજાવીને(કૃ)પટાવીને. ફોસલાવીને.
ઢોર(ના)ચોપગાં જાનવર, (મૂર્ખ).

મોટપણે(ના) મ્હોટી ઉમરે, [ઓ, સ્ત્રીઓ.
બાઇડીઓ (ના) બઇરી
બાઇડા(ના)મરદો, માટીડા. [અણસમજુ.
ગાંડી(વિ)ઘેલી, નાદાન,

પાઠ ૧૨ મો.

અવાજ(ના)સાદ, સોર.
પાંજરૂં (ના) પીંજરૂં, પક્ષીને રહેવાસારૂ બનાવેલું સળીઆ જડેલું જાળી જેવું ગોળ, પીંજરૂં. [ણ કરવું.
પાળવું(ક્રિ) પોષવું, રક્ષ-
અર્થ(ના) માએનો,મતલબ, સ્વાર્થ.
દીઠો (કૃ) જોયો.
માળો (ના) પક્ષીને રહેવાનું ઠેકાણું.
ફળ (ના) જાંબુ કેરી દાડમ જમરૂખ વગેરે લીલો મેવો.
જુદાં (વિ)વેગળાં છુટાં.

અનાજ(ના)ધાન્ય, દાણો
મરજી(ના)ઈચ્છા, ખુશી
સમજે (ક્રિ) જાણે.

પાઠ ૧૩ મો.

અતોલ (વિ) ઘણોજ. જેનોમાપ ન થાય તે
પ્રીત (ના) હેત, માયા.
કાંઠલો (ના) ગળચવો.
સૂણતા (કૃ) સાંભળતાં.
નમણું (વિ) નમેલું.
ધાક (ના) બીક, ડર.
મનુષ્ય (ના) માણસ.
અંગ (ના) શરીર,દિલ.
અથાગ (વિ) ઘણોજ, જેનો પાર નહીં.
મીઠા(વિ) સારા, મધુર.
ઉપજે(ક્રિ)થાય, પેદાથાય
હરખ(ના)ખુશી. સંતોષ
કોટે(ના)ડોકે, ગળે.
ધારે (ક્રિ) માને.
હેત (ના) પ્યાર, ચાહ.
કોય (વિ)કોઇ,ગમેતેએક
કાગ (ના) કાગડો.

(કવિતાની સમજુતી). (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલેછે; તે જેઓ સાંભળે છે તે સઘળાનાં મનમાં ઘણીજ ખુશી પેદા થાયછે (૧) એની ડોકે કાળો કાંઠલો છે, ને નીચું વળેલું રાતું નાક છે; તેનું શરીર લીલા રંગનુંછે

ને ધણીની ધાસ્તી રાખે છે. (૨) માણસને માટે તે મધુર શબ્દ બોલે છે, તેથી તેના પર હેત ઘણુંજ આવેછે; માટે ઘણા લોકો હેતથી પોપટ પાળેછે પણ કાગડાને કોઇ પાળતું નથી. (૩).

પાઠ ૧૪ મો.

વચન (ના) શબ્દ, સુકન.
અસર(ના)ફળ,પરીણામ
માન(ના)આબરૂ,ઇજ્જત.
નવાઇ(ના)અચરતી.
આવકાર(ના)આદરમાન
નીવડવું (ક્રિ) નીકળવું. ઉડવું
દોંગાઇ (ના) લુચ્ચાઇ, ખંધાઇ.
વાઘરી(ના)શીકારી, પારધી.
વઢવાઢ(ના)લડાલડી.
લુચ્ચાઇ (ના) દોંગાઇ, ખંધાઇ.
માઠું (ના)ખરાબ,નઠારૂં.
તપાસ (ના) તજવીજ. તલ્લાસ.
સોબત (ના) સંઘત.
શીખામણ(ના)ફાયદાની વાત.
કદી (અ) કોઇવખત.
ભૂલવી (ક્રિ) વીસરવી.

પાઠ ૧૫ મો.

કણબી(ના)હિંદુની એક જાત, (ખેતીનો ધંધો કરનાર).
તન(ના)કાળજી, ચેટક, ધ્યાન.
ધન (ના) દોલત, પૈસો.
અંતકાળ (ના) મરવાનો વખત.
પૂંજી(ના)દોલત, ગાંસડો દલ્લો.
લાલચ(ના)લોભ, ગળકો
ખેતી (ના) ખેતીવાડીનું કામ.
દીકરા(ના)છોકરા.
વિચાર્યું(ક્રિ) ધાર્યું.
ડોસે(ના)ઘરડા માણસે.
કેડે (અ) પછી, પુઠે.
આખુ(વિ)બધું, તમામ
વાવ્યા (કૃ) રોપ્યા.
નીપજ(ના)પેદાશ, પાક, આવક.
ઊપજ્યો (ક્રિ)પેદા થયો, નીપજ્યો.
ખરેખરૂં (વિ) જોઇએ તેવું,સાચું,બરાબર

પાઠ ૧૬ મો.

કોણે (સ) કયા સખસે?
કૃપાળુ (વિ) મેહેરબાન. દયાળુ.
સુંઘવાને(કૃ)વાસ લેવાને.
પેદા કરવું (ના) જન્મ આપવો,નીપજાવવું.
બનાવ્યું (ક્રિ) નીપજાવ્યું, કર્યું.
ઝાલવાના(વિ)પકડવાના.
સઘળું(વિ)બધું, તમામ.
ઇશ્વરે (ના) પરમેશ્વરે.
કર્યા (ક્રિ)બનાવ્યાં, પેદા કીધાં.
ભલાં(વિ)સારાં, વાજબી રાહે ચાલે એવાં.
કોપશે(ક્રિ)ગુસ્સે થશે.
દેખતા (ક્રિ) જોતા.
જાળવે (ક્રિ) સાચવે,તપાસી રાખે.
રખવાળી (ના)બરદાસ. બાલાસ, તપાસ.

પાઠ ૧૭ મો.

ગામ (ના) જ્યાં થોડા ઘરની વસ્તી હોય તે.
સહેર(ના) જ્યાં મ્હોટાં મ્હોટાં છોબંધને હાર-

બંધ ધરે હોય તથા સારાં મ્હોટાં ચૌટાં હોય તે. [લાં, છોના
છોબંધ(વિ)છોથી બાંધે-
કોટ(ના)શેહેરને ફરતી આસપાસ બાંધેલી મ્હોટી છોની દીવાલ.
જથો (ના) ટોળું.
અડચણ (ના) હરકત.
હારબંધ (વિ) એક પછી એક સાથે આવેલાં.
સહજ (અ) થોડી મહેનતે. [પશુ.
જનાવર (ના) જાનવર,
દરવાજા=મ્હોટાં બારણાં
જવલ્લે (અ) કોઈ વખત, કદાચ.
બીક (ના) ધાસ્તી, ધાક
પાસેપાસે (વિ) સોડેસોડે અડોઅડ, નજીક.
ફળીઉં (ના) શેરી.
ગામડું (ના) જ્યાં ઝુપડાં જેવાં થોડાક ઘરની વસ્તી હોય તે.
કસબો (ના) પ્રગણાનું મ્હોટું ગામ.
ચૌટાં(ના)મ્હોટાં બજાર.
હાટ (ના) બજાર, દુકાન
પેસવાનો (વિ) જવાઆવવાનો.
ઝાંપો (ના) લાકડાં સાથે કાંટા કરાંઠી વગેરે બાંધી લઇને બનાવેલું બારણું.
પેસનીકળ (વિ) અવજા

પાઠ ૧૮ મો.

ઈંદ્રીઓ (ના) શરીરના ભાગ, (આંખ, નાક, જીભ, કાન, ચામડી).
આકાર (ના)ડોળ,ચેહેરો
ધબાકો (ના) અવાજો.
માલૂમપડવું (ક્રિ) જણાવું
વાસ (ના) સોડમ, સુગંધ [સવાળો.
મીઠો (વિ) ગળ્યો, મીઠાલીશી (વિ) સાફ.
સ્વાદ(ના) ચાખવું તે,જરા મોંમાં નાંખી તપાસવું.
મઝાની (વિ) સારી.
નાંખી (કૃ) ફેંકી,નાંખી
સમજો(ક્ર)ધ્યાનમાં લ્યો.
ટાઢું (વિ) ઠંડું.
ઊનું (વિ) ગરમ.

પાઠ ૧૯ મો.

આંગણું (ના) બારણું, બારણાઆગળની જગો.
ચોખ્ખું (વિ) સાફ, સ્વચ્છ.
કોહાણ (ના) કહોવાડો.
રળીઆમણું (વિ) શોભાવંતુ, સારૂં.
ગંદવાડ(ના) ગોબરવાડો.
જીવજંતુ (ના) જીવડાં, મગતરાં.
એઠવાડ (ના) એઠાં વાસણ જેમાં રાંધ્યું ખાધું હોય તે.
ગંદા (વિ) ગોબા.
ગંધ (ના) ખરાબ વાસ. નઠારી સુગંધ,બદબો.
ભાજીપાલો (ના) ભાજી પાંતરાં વગેરે.
માંદા(વિ) આજારી,બીમાર, કાહેલી.
લાજ (ના) શરમ, એબ.
તાવ(ના) તપત,બોખાર.
નીપજે=પાકે, પેદા થાય.
ગંધમેડો=દુર્ગંધનોઢગલો.
ચોખ્ખું=સાફ; સ્વચ્છ.
વેગળે (વિ) આઘે, દુર.
બાપડા (વિ) બીચારા.
ચોખ્ખાઇ (ના) સુઘડાઈ
ગુણ=ફાયદો, ખાશીયત.
છોડ (ના)છોડવો, રોપો.
છૂટ(ના)જગ્યા, મોકળાસ

પાઠ ૨૦ મો.

ચીર(ના) કપડાં, કીમતી લૂગડાં.
ખાપ (ના) આરસી.
મધપૂડો (ના)મધમાખનો પુડો.
વાન (ના) દેદાર, કદ.
રચે(ક્રિ)બનાવે, ગોઠવે.
સજ્જન=સારા માણસ.
માપ(ના)ભરત, પરમાણ
ચોક=ખાળ,મોટીચોકડી
શરીર (ના) દીલ,અંગ.
રૂડો(વિ)સારો, મઝાનો.
દેખીએ (ક્રિ) જોઈએ.
શુદ્ધ=બરાબર,ખરેખરી
ચિત્ત (ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજુતી). (૫).

આપણે બધી જણસો ચોખ્ખી રાખવી ને લૂગડાં પણ ચોખ્ખાં (ધોએલાં) પેહેરવાં, વળી ઘર ને ચોક પણ ચોખ્ખા રાખવા કે જેથી આપણું શરીર સદા સુખી રહે. (૧) જુઓ કે મધમાખી મધપુડો બરાબર માપ રાખી બનાવેછે, તેમાં કાંઇ ડાઘા કે ખોડખાપણ કશું આપણે દેખતા નથી, તે આરસી જેવો સાફ જણ યછે. (૨) ચોખ્ખાં રેહેવાથી આપણું મન ખુશ રહેછે, ને તેથી શરીરનો દેદાર વળેછે, વળી ચાર સારા આબરૂદાર માણસ બેઠેલા હોય તેમાં ચોખ્ખાઈએ કરી (ધોએલાં સાફ લુગડા પહેરેલાં હોય તો તેથી) હરકોઇ માણસને ઘણી આબરૂ મળેછે. (૩).

પાઠ ૨૧ મો.

સુંવાળા=પોચા, નરમ.
નાળ (ના) લોઢાના મેખ મારીને પગે જડવાના ગોળ પાટા.
નક્કર (વિ) સંગીન.
બરાડેછે (ક્રિ) આરડેછે.
મજલ (ના) ખેપ, ટપ્પો,
નિર્દય (વિ) ઘાતકી.
ફલંગો (ના) કૂદકો.
ખોંખારેછે (ક્રિ) હણહણે છે, સણસણેછે.
સીમ(ના) ખેતર, (ખેતરની હદ.)
ભેગો (અ) સાથે, એકઠો.
ચરેછે(ક્રિ)ઘાસ ખાયછે.
વાળ(ના) બાલ,નીમાળા
છેડે (ના) નાકે.
ગાઉ (ના) કોસ.
બોજો (ના) ભાર.
વહેછે (ક્રિ) ખમેછે, ઉંચકેછે.
ચાકરી (ના) બરદાસ, બાલાસ. સેવા.
માયા=હેત,ચાહેના,પ્યાર
ચાહે (ક્રિ) પ્યાર રાખે.

પાઠ ૨૨ મો.

કાતરા (ના) બેડકા.
વટેમાર્ગુ(ના)રસ્તે જતો મુસાફર, પંથી.
સંગીન(વિ)નક્કર,મજબુત.
કચુકા=ઠળીઆ, કળીઆ
ચીકણું (વિ) ચીકવાળું, ચોંટે એવું, જબરૂં.

ચિચોડા (ના) ઠળીઆ.
ચોખંડા(વિ)ચોડા, ચારે બાજુએ સરખા.
ફોરૂં (ના) ટીપું.
ખાટો(વિ)ખટુંમડો.
ખટાશ(ના)ખાટો સ્વાદ, ખાટા સ્વાદની ચીજ
ચોમાસામાં (ના)વરસાદની મોસમમાં.
વરસેછે(ક્રિ)આવેછે. [રસ
બારેમાસ(ના)આખું વ-
ખપ(ના)જરૂર, અગત્ય
રોજ(અ) નિત્ય, સદા.

પાઠ ૨૩ મો.

અક્કલ(ના)બુદ્ધિ, સમજ.
ઘણેરી (વિ) ઘણી.
ટેક(ના)ટેક, મ્હોટાઇ.
મહાલે (ક્રિ) મોજ કરે.
વિશ્વ(ના) જગત, પૃથ્વી.
તસુ (ના) બે આંગળ.
માતા (ના) મા, માજી.
વિખ્યાત (ના) નામીચુ.
નવ (અ) નહીં, ના.
તાત (ના) બાપ, પિતા.
મોજ=મઝા, ચેનબાજી.
શાણા=ડાહ્યા, સમજુ.
દીકરી (ના) છોકરી.
નિત્ય (અ) રોજ, સદા.
પર (વિ) પારકું.
ઠામ (ના) ઠેકાણું જગો.
કેરો (અ) નો. તણો.
સામળ (ના) એક મ્હોટો કવિ થઈ ગયો.

(કવિતાની સમજુતી). (૬).

મા ને છોકરી (આમલીનું ઝાડ ને તેનું ફળ આંમલી) નું એક નામ બુદ્ધિથી જાણ્યું. તેનું તો ઘેરે ઘેર ને વળી રોજ સારી રીતે વિવેકથી કામ પડે છે તેમાં મા તો એકની એકજ જગાએ રહેછે. એક તસુ પણ ચાલતી નથી. પણ તેની છોકરી તે બધે દેશ દેશ મઝેથી મોજ કર્યા કરેછે, વળી જુઓ કે તે છોકરીનો છોકરો (ચિચોડો) તે માનો બાપ થાયછે; ત્યારે **સામળદાસ કવિ** કહે છે કે તમે ચતુર નરો સમજી લેજો એતો બધી પૃથ્વી વિષે પ્રખ્યાત છે. (એટલે આમલીના ઝાડની છોકરી આંમલી ને તેનો છોકરો ચિચોડો રોપ્યાથી પાછું આમલોનું ઝાડ થાયછે. ત્યારે એ પ્રમાણે ચિચોડાથી આમલીનું ઝાડ નીપજ્યું તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.

પાઠ ૨૪ મો.

ચાટલું (ના) આરસી.
રતાંધળો (વિ)રાતે આં-ધળો. દિવસે દેખાય ને રાતે જેને નહીં દેખાય તે.
પોપચું (ના) આંખનું ઢાંકણ.
ભમર (ના) ભવાં, આંખના પોપચાં ઉપર કમાનના જેવા બાલ

છે તે.
ખાળવું (ક્રિ) અટકાવવું.
રજ (ના) ધૂળ,રજકણ
છાજલી (ના) છજ્જુ, છાબડી.
સારેછે(ક્રિ)કરે છે.
પાંપણ (ના) આંખના પોપચા સાથે વળગેલા બાલ.
જણસો(ના)ચીજો,વસ્તુ
ખરેખરો(વિ) બરોબર.
જતન (ના) બરદાસ, સાચવણી.
ઝીણી(વિ)બારીક.[ધજો.
કાણો(વિ)એક આંખે આં.
દયા (ના) રહેમ, મીઠી નજર.
સાજી(વિ)સારી.
પરમેશ્વર=મ્હોટોઇશ્વર.
પાડ(ના)ઉપકાર,આભાર

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ=રૂનાં નાનાં ઝાડ.
કહેવત=કેહેતી, કાહાણી.
ઘાટ (ના) ડોળ, આકાર
બળતણ(ના) બાળવાના લાકડાં, સરપણ.
ભાખરી(ના)ઘઉંના લોટની જાડી રોટલી.
કાંતવું (ક્રિ) લાંબા તાંતણા કરવા.
લટકતાં (કૃ) ટીંગાતા.
કુંભાર (ના) મટોડીના વાસણ બનાવનાર.
વણવું=લૂગડું બનાવવું.
ધાન્ય=અનાજ, દાણા.
કાજે (અ) વાસ્તે, માટે.
તૈયાર(અ)હાજર, તરત કામમાં આવે એવું.
કશું=કંઇપણ, જરાએ.

પાઠ ૨૬ મો.

ધરતી(ના)જમીન, ભૂમી.
થોક(ના) જથ્થો.
ઓઢવા(કૃ)શરીર ઢાંકવાં.
ખાંતે(ના)ખુશીથી.
શારીતે=કેમ, કઇ પ્રકારે.

(કવિતાની સમજુતી.) (૭).

ખાવા અને પહેરવા ઓઢવાને **પરમેશ્વરે** આપણને શરીર આપેલું છે હવે જો તે વડે મેહેનત કરીએ તો તેમાંથી રાતા પીળા રંગ (જે જોઇએ તે) મળે. (૧) જમીનમાંથી અનાજ તો બધું જથ્થાબંધ થાયછે. પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહીં તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પાકે? (૨). પણ તેમ કરવાને આપણને ઈશ્વિરે તેના ઉપાયો આપેલા છે પણ કહો વાસણ અને બાળવાના લાકડાં વિના કેમ રાંધી શકાય? (૩).

પાઠ ૨૭ મો.

હાલ(અ) હમણાં.
વખત(ના)વેળા, સમય.
પરઘેર (ના) પરાકે ઘેર.
શણગાર (ના) શરીરને શોભે એવાં લૂગડાં, ઘરેણાં.
સરસ(વિ)સારા, મઝેના.
ાં (અ) કેમ?
અર્થ(ના)સ્વાર્થ, મતલબ.
ચાકરી (ના) નોકરી.
પેર (ના) રીત, પેઠે.

(કવિતાની સમજુતી). (૮).

માટે હે ભાઈ તે (બળતણ ન વાસણ) તું તૈયાર બનાવ, કેમકે તને બીજો કોણ કરી આપે? તારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણને વાસ્તે) હમણા તૈયાર થાય. (૧) ઝાડ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઈ તૈયાર નથી, પણ જો કપાસ વાવી તે પરથી રૂ ઉતારીને તેને કાંતીને વણે તો મઝેનો પહેરવાને પોશાક બને. (૨). માટે ગમે તે રીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દેશકે દેશાંતર) મહેનત જો કરે, તો ચાકરી કરતાં ભાકરી સારી રીતે પામે (મહેનતનો બદલો **પરમેશ્વર** તેને આપે). (૩).

પાઠ ૨૮ મો.

દાન(ના)ધર્મ, ખેરાત.
આપદા(ના)ફીકર,ચિંતા.
આંતરડી (ના) આત્મા જીવ.
પરોપકાર(ના)પર કલ્યાણ,પારકાપર ઉપકાર
પુણ્ય (ના)ધર્મ, દાનનું-આશિષ.
આશિષ(ના)આશિરવાદ સારી દુવા.
વાવરવું (ક્રિ)વાપરવું,ખરચવું.
સૂમ(વિ)મખીલ,કંજુસ કસરીઓ, મખીચુસ
કૃપણ (વિ)કંજુસ.
સંઘરી (કૃ) એકઠું કરી.
મુદ્દલે(અ)જરાએ, લગરીકે.
નારાજી(વિ)નાખુશ, દલગીર.
ગજા (ના) ગુંજાસ, શક્તિ.
લેખે (ના) ઠેકાણે, સારે માર્ગે.
ગરીબગરબાં(વિ) ગરીબ લોકો, નાચાર.
દુનિયા(ના)સંસાર, આલમ પૃથ્વી.
જશ(ના)માન, આબરૂ.
વાવેલું (વિ) રોપેલું.
ફોકટ (અ) નકામું.
નકામું (વિ)કામવગરનું. ફોકટ.
કંગાલ (વિ)ગરીબ, અનાથ, નાચાર.
મજૂરી(ના)વૈતરૂં, વેઠ.

પાઠ ૨૯ મો.

સાગ(ના)સાચવટ, સાચી વાત.
દેશાઇ (ના)જાગીરદાર, વતનવાળા માણસ.
ઊદ્દયાં (ક્રિ) નીકળ્યાં.
દાખલા (ના) ઉદાહરણ, દ્રષ્ટાંત.
ચપ્પુ(ના) ચાકુ, છરી.
ગમ્યો(ક્રિ)પસંદ પડયો.
રૂપિઆ(ના)સોળ આના ની કીમતનો રાણીની છાપનો સિક્કો.
છૈઆં(ના)છોકરાં,બચ્ચાં.
લેખણ (ના) કલમ.
વખાણ્યો(ક્રિ)પસંદ કર્યો.
ગમ્યો(ક્રિ) પસંદ પડયો.
વહેલો (અ)જલદી.
કાપ (ના) ચીરો.

પાઠ ૩૦ મો.

સાચાબોલું(વિ)ખરાબોલું,સતવાદી સાચો.
ધીરજ(ના)સબુરી, શાંતી

ગભરાવું (ક્રિ) અકળાવું, બીવું, ગાભરા થવું.
ફાડી(ક્રિ)ચીરી.
ખીજ્યા(ક્રિ)ચીડ્યા, ખીજવાયા.
છાતી(ના)હૈયું, મન.
ચાંપીને (કૃ)દાબીને.
વહાલું (વિ) પ્યારૂં, હેતવાળું.
વાંક (ના)તકસીર ગુન્હો
અજાણતાં(કૃ) ઓચિંતા.
ઝટ (અ)જલદી, તરત.

પાઠ ૩૧ મો.

સંકટ(ના)દુઃખ,આફત.
ક્રોડ(વિ)હજારો, (સો-લાખ.)
પરલોક(ના)પારકા લોક, દેવલોક.
હોડી(ના)સડવાળો મ્હોટો ગછવો, ન્હાનું-વહાણ.
સિંધુ(ના)દરીઓ.સમુદ્ર
રાજ (ના) અમલ, હાકમી, ગાદી.
શુભ(વિ)સારૂં,મંગળીક-
સહીએ(ક્રિ)ખમીએ સહન કરીએ, વેઠીએ.
દિનરાત(ના) રાતને દહાડો.
સદા(અ) રોજ, નિત્ય.
સરે (ક્રિ) થાય, બને.
ઉપાય (વિ) ઇલાજ.
નક્કી (અ)ખચિત્ત,નિશ્ચે.

(કવિતાની સમજુતી.) (૯).

આપણાં પર જે દુઃખ આવી પડે. તે સહન કરીને બરાબર સાંચી વાત કહેવી. નેબીજા લોકમાં સુખ લઇએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે) અને તેથી રાતને દહાડો સુખીરહીએ. (૧). સાચું બોલવું એ સદા સારૂં છેજુઠું બોલવાથી ઘણું દુઃખ આવી પડેછે; માટે તમે હજારો ઉપાય કરી જુઓ, પણ સુખ તો સાચાથીજ થાયછે. (૨) સાચું બોલવાથી સદા આપણું કામ થાય, પણ જુઠું બોલવાથી કદી થાય નહીં: કેમકે જુઓ કે કાગળની હોડી બનાવીને તે દરિઆમાં મૂકો તેથી દરિઓ તરાતો નથી.(તેમ જુઠું બોલવાથી આપણું કામ કદી થતું નથી.) (૩).

પાઠ ૩૨ મો.

ઘેટાં(ના) મેંઢા.
કાતરવું (ક્રિ) કાતર વતી કાપવું.
ધાબળીઓ (ના) ઉનનું પહેરવાઓઢવાનું લુગડું.
કામળો (ના) ચુમાળો.
ભરવાડ=ઘેટાં ચરાવનાર
શેનો(વિ)કઇ ચિજનો?
દીઠાં (કૃ) જોયાં.
નિમાળા(ના)બાલ, વાળ
ઊન (ના) ઘેટાંના બાલ.
કામળીઓ (ના) નાના ચુમાળા.
ટાઢ (ના) ઠંડ, હીમ.
બિચારાં(વિ)બાપડાં, ગરીબડાં.
ઊનાળો=તાપનીમોસમ
એ સિવાય(અ)એ વગેરે, એથી બીજા.

પાઠ ૩૩ મો.

ઝરવું (ક્રિ) વહેવું,ટપકવું.
લીંબોળીઓ (ના) લીમડાના ફળ.
રોગ(ના) મરજ, વ્યાધી.
પોપટીઆ (વિ) લીલા, પોપટ જેવા રંગના
પેટી (ના) નાનો પેટારો
રાયણ (ના) લીંબોળીના જેવો લીલો મેવો,
ગળી (વિ) મીઠી.
વિખ(ના) ઝેર, સોમલ.
ઓસડ (ના) દવા.
ઠેકાણે (અ) જગોએ.

પાઠ ૩૪ મો.

ધાન્ય (ના) અનાંજ.
હુંડું (ના) કણસલું.
ઉંબી (ના) ઘઊંની કંઠી
પૈસાદાર (વિ) તાલેવંત. માતબર, ધનવાન.
કડબ(ના)જાર બાજરીના લાંબા સાંઠા.
કણસલું (ના) હુંડું.
પૂળા (ના) કડબનાભારા
બાજરીઉં(ના) બાજરીનું કણસલું.
વવાય (ક્રિ) રોપાય
જાર (ના) જુવાર.
શિયાળો=ઠાઢની સોસમ
સાંઠા(ના) અનાજના ઉભા સોટા.
ઢોર=ચોપગાં જાનવર.
મસળેછે (ક્રિ) ચોળેછે.
દળીને (કૃ) લોટ કરીને.
લોટ (ના) આટો.

પાઠ ૩૫ મો.

તલસરા(ના)તલનીશીંગ
શેરડી(ના) ગળ્યા રસનો સાંઠો.
શીંગ(ના) ફળી. [ધાન્ય.
જવ (ના) એક જાતનું
કઠોળ (ના) મગ ચણા. વાલ વટાણા વગેરે.
ડાંગર (ના)ભાત [ધાન્ય.
પોપટા (ના)ચણાફળી.
સર્વે (વિ) સઘળા. બધા

(કવિતાની સમજુતી). (૧૦).

બાજરીનાં હુંડામાં બાજરી ને કણસલામાં જુવાર [illegible] એ (થાયછે) તેમ કંઠીમાંથી ઘઊં. ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે થાય છે. (૧) તલ છે તે તલના જીંડવામાં થાય છે, ને કઠોળ એટલે વાલ, વટાણા, મગ વગેરે શીંગોમાંથી થાયછે. તેમ ચણા ચણાફળીમાં થાયછે, ને શેરડીમાંથી શાકર અને ગોળ થાયછે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહિના એટલે (અશાડ, શ્રાવણ, ભાદરવો ને આસો) એમાં જુવાર. બાજરી તૈયાર થાયછે ને શિઆળામાં (કારતક, માગર, પોસ ને માહા) એ ચાર મહિનામાં ઘઉં ને ચણા થાયછે.

પાઠ ૩૬ મો.

ધરતી(ના)જમીન, ભુમી
કિલ્લા (ના) ઉંચા ઘટ બુરજ.
નાળા (ના) વહેતો ઝરો, નાની નીક, નદી.

મરડીઆ(ના) છો પકવવાના ધોળા કાંકરા.
પહાડ (ના) મ્હોટા ઊંચા સાથે જોડાઇને લાંબા ગયેલા ડુંગરો.
લુગડાં(ના) કપડાં
તરસ(ના) સોસ.
મટાડેછે (ક્રિ) દુર કરેછે. હોલવેછે.
ખેતર (ના) અનાજ તથા ઘાસ પાકેછે તે જગો
કાંઠે (ના) કિનારે.
એકાએક (અ) એકદમ, ઉતાવળે.

પાઠ ૩૭ મો.

રાન (ના) વન, જંગલ
માણેક(ના) કીમતી જવાહીર.
અનેક (વિ) ઘણાં. બહુ
જામફળ (ના) જમરૂખ.
પદાર્થ (ના) ચીજ, વસ્તુ
જાંબુ (ના) એક જાતનું ઠળીઆવાળું ફળ.
હીરા (ના) ખાણમાંથી નીકળતો એક જાતનો કીમતી પદાર્થ.
વન (ના) રાન, જંગલ.
સરખી (વિ) સપાટ, પાધરી.
ધાતુ (ના) સોનું રૂપું ત્રાંબુ કલાઇ વગેરે
તપેલી (ના) પાતેલી.
લોટા (ના) કળશીઆ.
લોટીઓ(ના) કસલીઓ.
પાળીઓ(ના) ચપ્પુઓ, છરીઓ.
જાત (ના) તરેહ, રીત

પાઠ ૩૮ મો.

સેવા(ના) ચાકરી, બરદાસ
જંપવું (ક્રિ) સુખે બેસવું, ઠરવું.
દાઝ (ના) દયા, રહેમ.
જન્મ (ના) જીંદગાની, અવતાર.
ઉછેરતાં(કૃ) મ્હોટાં કરતાં
પજવતા (કૃ) દુઃખ દેતાં
સંસાર=દુનીઆં, પૃથ્વી
હેત વહાલ (ના) પ્યાર.
સુખીકું (વિ) સુખીઆરૂં સુખી
દુઃખીકું(વિ) દુઃખીઆરૂ, દુઃખી
વેદના(વિ) દુઃખ, પીડા.
ચડાવવું=કબુલ રાખવું.

પાઠ ૩૯ મો.

ગુણ=ઉપકાર, આભાર.
અવસર (ના) વખત.
ટગમગ (અ) ડગમગ. હાલ્યા વિના.
અમાપ (વિ) ઘણો, જેનો માપ નહીં.
ઘડી(ના) ૨૪ મિનિટ, ૬૦ પળ.
બરદાશ (ના) સંભાળ.
ઉમર(ના) વય, જીંદગી.
દાસ (ના) ચાકર, સેવક.
ટકતો(ક્રિ) થોભતો, ઠરતો
ખાજ (ના) ખાવાનું.
લેશ (વિ) જરા, જરાપણ
વેઠીને (કૃ) ખમીને.
ઉપકાર=ગુણ, આભાર.
સમે (ના) વખતે, વેળા

(કવિતાની સમજુતી). (૧૧).

જયારે બચ્ચુ નાનું હતુ તે વખતે તેનો પગ (ધુજનો) રહેતો નહીં ને ખાવાનું પણ બરાબર ખવાતુ નહીં તેમ પોતાની મેળે ઉઠી શકતુ

પણ નહીં અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહી (૧) એવી વખતે બચ્ચાંપર માબાપે દયા આણી, ને દુઃખ પોતે વેઠીને તેને સુખ આપ્યું, એ આભાર બચ્ચાં ઉપર માબાપનો મ્હોટોછે. (૨)કોઇ માણસ એવે વખતે જો રોજ બએ ઘડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઇને રહે. (૩).

પાઠ ૪૦ મો.

બાવળ (ના) બાવળનું લાકડું બાવળના લાકડાનું ઝાડ [ખલી.
શુળ(ના) કાંટાવાળી
પુઠીઆં(અ) પૈડાનેફરતું લાકડાનું ગોળ ચક્કર
ફુમતું(ના) રેશમનું ફુલ
તુરાશ (ના) ફીક્કાશ.
ફૂડ (ના)છોથી બાંધેલો ગોળ ઝરો.
નાઈડી (ના)નાઇ, પૈડાંની વચમાંનું લાકડાનું ગોળ ડુંગળુ.
પરડા=બાવળની શીંગ.
ઉતરડવું (ક્રિ)સોરવું, ઊતારવું.
આરા(ના)પૈડાની વચમાં ફરતાં લાકડાના ગોળ કકડા.
આળાં (વિ) ગદગદાં, પચપચાં, સુંવાળાં.
અથાણું (ના)આથણું.
પૂરો(વિ)બરાબર.
મજબૂત (વિ) ચીકણું. જબરૂ,
ઝરેછે(ક્રિ)વહેછે, ટપકેછે.
ચીકાશ (ના) ચીક.

પાઠ ૪૧ મો.

શેખસલ્લી=ખોટા ખોટા બંગ ઉઠાવનાર, ચળેલો માણસ.
તુરંગ (ના) ખોટા ખોટા વિચાર, બંગ.
બહોળા(વિ)ઘણાં, મસ
ધૂણાવવું (કૃ) હલાવવું.
માલિક (ના) ધણી,શેઠ.
ગાડવો (ના) માટીનો મોટો ઘડો-વાસણ.
વેપાર (ના)રોજગાર.
મજૂર=વૈતરો, હેલકરી.
ઊહવા (કૃ) આવવા.
કૂકડી (ના) મરઘી.
સારીપેઠે=બહુ ઘણુંજ.
એકઠા (વિ) ભેગા.
ઉપજશે(ક્રિ)પેદા થશે.
કમાઇશ (ક્રિ) રળીશ.
પરણીશ=લગન કરીશ.
ફૂટી (કૃ) ભાંગી.

પાઠ ૪૨ મો.

ચણતર=ચણી લેવાનું કામ.
માળીલેવું (ક્રિ) નળીઆ ચઢાવવાં. [પગથીઓ.
ઓશરી (ના) ઓટલી,
સાટું=બદોબસ્ત, કરાર.
હાટડાં (ના) તાકાં.
ભોંયરૂં=ઘરનાં ભોંય તળીઆની નીચે ઓરડી જેવું હોય છે તે.
છોવરાવવું=છો દેવડાવવી
મોભ=ઘરનાંમાળનો વચલોઆડો થાંભલો.
વળીઓ(ના) સાકટીઓ
વાંસ (ના) જેના ટોપલાં ટોપલી વગેરે બનેછે. તે (બાંબૂ.)
કાથો=નાળીએરની છાલની વણેલી દોરી.

પાગો (ના)મૂળ, ટેકણ.
કરા(ના)દીવાલ, ભીંત.
પછીત(ના)પછવાડે ની-
ભીંત.
પાણીઆરૂં (ના) પાણી
ના બેડાં મુકવાનીઓ
ટલી.
જાળીઓ (ના) લોઢાના
સળીઆ જડેલી
બારીઓ.
બ્હો(ના) બીક, ધાસ્તી.
પરશાળ=પેહેલા ખંડના
ભોંય તળીઆનીજગો.
ઝટ ઝટ=જલદી, તાકીદે
રળિયામણું=સોભીતુ.

પાઠ ૪૩ મો.

બિરાજવું=દીપવું, શોભા
આપવી.
પાટડા=ભારવટીઆં.
મજાગરાં (ના) ચણી-
આરાં, નરમાદાના
ચાપડા.
સાગ(ના)સાગનું લાકડું
છજું (ના)છાજ.
છોલાણું (ના) છો દેવ-
ડાવવાનું કામ.
ચોરસાં (ના) ચોડા પ-
થ્થર, ચોડી ઈટ.
લુહાર (ના)લોઢાનો ઘા-
ટ બનાવનાર.
છૂટ(ના)મોકળાશ, જગો
મેડો (ના) માળ.
મણા(ના)કસર, ખામી.
છીંડો=ખડકી, વાડો.
દાદરો (ના)લાકડાના પા
ટીઆની નીસરણી.
નીસરણી(ના)વાંસ કે
વળીનો દાદર, સીડી.
ખુંટીઓ(ના) ખીટીઓ.
તાકા[ના]મ્હોટા ગોખલા

પાઠ ૪૪ મો.

છાજવું=દીપવું, શોભવું.
મેના=મધુર રાગનું પક્ષી
ગાલીચા=જાજમ, (મ્હો-
ટું કીમતી બીછાનું
ચૂનાળાં (વિ) ચુનાના,
ચુનેફેરવેલા.
કઠેરા[ના] લાકડાના પા-
ટીઆ તથા લોઢાની
જાળી જડેલો જારૂખો
રવેશ.
ભૂપતિ(ના)રાજા પૃથ્વી
પતિ.
નીર (ન) પાણી, તેજ.
હીંચકો (ના) હીંડોળો.
ઝોલા.
ચિત્ર(ના)તસવીર, છબી.
સૂડા(ના) પોપટના જેવા
લીલાં પીછાનાં પક્ષી.
ખાટ (ના) ખાટલો.
ખુબ (અ) ઘણુંજ, મસ.
રૂડાં=સારાં સોભાવંતા.
ઘડયાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.
રસોડાં(ના)રાંધણી રસો-
ઈખાનાં.
રૂપાળાં (વિ) શોભિતાં
ખુબસુરતા.
ચણ્યા(ક્રિ)ચણી લીધાં.
દીસે=દેખાય, જણાય.
ખટે=ઘટે. ઓછું થાય.
મીઠા(વિ)મધુર, મધુરા.
શુદ્ધ (વિ) બરાબર, સાફ
બેઠકો=બેસવાની જગો.
અગાશી (ના) ધાબું.
સેજ=ઢોલીઓ; પલંગ.
ખાશી(વિ)મજાની, સારી
બીછાવી (ક્રિ) પાથરી.
ભલા(વિ)સારાં, મઝેના.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૨).

છજા જાળીઆં માળીઆં, ઘણાં સારાં બીરાજેછે. ને બારીએ નાનાં

બારણાં પણ સારા દેખાય છે. પાણીના બેડાં મૂકવાની ઓટલીને રાંધવાની જગો પણ શોભિત બનાવી છે; ને તે ઇંટથી ચણી લઇને તે પર ચુનો ફેરવેલો દેખાયછે. (૧) ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે કદી ખૂટતાં નથી. તેમાંથી લોકો વાંકાં વળીને પાણી ખેંચી કાઢેછે; સુડા તે મેનાના જેવા સાફ મધુર શબ્દ બોલેછે, જેનાં પાંજરાં પીત્તળથી જડી લઇને રંગેલા છે. (૨) બેસવાની જગો, કઠેરા, ને અગાશી સારી બનેલી છે, ને સુવાને વાસ્તે ઢોલીઓ તથા મઝાનો હીંઢોળાખાટ છે, તેમ ગલીચા મનનેગમે તેવી રીતે પાથરીને દિવાલના ઉપર રાજાઓની મોટી છબીઓ પાડી છે. (૩).

પાઠ ૪૫ મો.

સજડ (વિ) મજબૂત.
હણહણવું (ક્રૃ) સણુસણવું, ખોંખારવું.
નસકોરાં=નાક આગળ દમ લેવાનાં બે કાણાં.
દાઢ (ના) મોંમાં બેરડા દાંત આગળની જગો,
ડાચું (ના) જડબું.
વાચા (ના) ભાન, બોલવાની સમજ.
નરસી=ખરાબ, નઠારી.
પોચો=નરમ. સુંવાળો.
કાણાં (ના) વેહે, છિદ્રો.
જાળવે=સાચવે, તપાસે.
ટેકો(ના)આધાર, મદદ.
ઝીણુ (વિ) બારીક.
કડકા (ના) ટુકડા, કકડા
ભૂકો=ચુગડો, કકડે કકડા.
સાદ(ના)અવાજ, સોર.
બરાડેછે=આરડેછે, પોકારેછે.

પાઠ ૪૬ મો.

ખીજવું (ક્રૃ) ચીડવું.
ઠેલાઇ(ના છાકટાઇ, વરણાગી, તોર. [સડી.
પગરખી(ના)જોડી, ખાઅડફૂટ (ના) આટી.
પછડાઇને=અફળાઇને.
અટવાઇને (ક્રૃ) આંટીઆવીને.
ખોટું(વિ)ખરાબ,નઠારૂં
અમથી (અ) ખાલી. વગરખપની.
સ્વભાવ (ના) મીજાજ.
રીસાળ (વિ) તામસી,
પગથીઉં (ના) ઓટલી.
ફેંકી (ક્રિ)નાંખી,લાંખી.
વાસે—પછાડી, પાછળ.
ખાબોચીઉં (ના) નાનો-ખાડો.
બગડયાં=ખરાબ થયાં.
ખબર (ના) સમાચાર.
હાલ (અ) હવાલ, દશા.

પાઠ ૪૭ મો.

અદેખાં(વિ) કીનાખોર, ઝેરી.
અવતરવું(ક્રિ) પેદા થવું.
કૂકરીઆં(ના)બોકીલા, બોટીલાં, કુતરીના બચ્ચાં.
ખારીલાં(વિ)તીખાસ્વ.
ગેલ(ના)લાડ. [ભાવના.
બોટીલાં (ના) બોકીલાં, કુતરીનાં બચ્ચાં.
પૂછડી (ના) પુચ્છ, દુમ,
વાંકી=વળેલી.

આડો (વિ) વાંકો, ઉંધો, કહ્યું માને નહીં તે.
અજાણ્યા (કૃ) પારકાં.
ઘૂરકવા (વિ) દાંતીઆ કરવા, ચીડવા.
લાગ (ના) દાવ, તક.
બચકું (ના) ડાચું .કરડવુંતે
સઘળાં (વિ) બધાં.
જપે (ક્રિ) સુખે બેસે, ઠરે.
ઉઘડેછે (ક્રિ) ખુલ્લીથાયછે.

પાઠ ૪૮ મો.

ખીલવું (કૃ) પાંખડી છૂટી પડવી.
અંગ (ના) શરીર, શરીરનો ભાગ.
મૂળીઉં (ના) મૂળ, જડ.
વહે=બાકું, કાણું, છિદ્ર.
ચૂસે (ક્રિ) સોસે, રસગળે
નરી (ના) એખલી.
પાંદડાં (ના) પાંતરાં.
કળી (ના) ખીલ્યા વગરનું ફુલ.
બતાવું (કૃ) દેખાડું.
વાવીએ (ક્રિ) રોપીએ.

પાઠ ૪૯ મો.

લાગલાગટ (અ) રોજ રોજ, પાંચસાત દિવસ.
સામટાં. [બી.
ખસખસ=અફીણના

ફણગો (ના) સણગો.
હળીઓ (ના) કળીઓ.
સીંચીએ (ક્રિ) રેડીએ.
સમજાશે (ક્રિ) ધ્યાનમાં તરશે, ઠસશે.

પાઠ ૫૦ મો.

વહેળો (ના) નાંની નદી, નાળું, ઝરો. [કાંઠે.
તેડે (ના) તીરે, કીનારે,
ઉપકાર (ના) પાડ, આભાર
ચટકો (ના) ડંખ.
બદલો (ના) અવેજ, પાડ.
આબરૂ (ના) માન, ઇજત,
ઝાંપ (ના) જાળ, ફાંદો.
તણાતી (કૃ) ખેંચાતી.
દયા (ના) રેહેમ, મેહેર.
વળગીને (કૃ) બાઝીને.
દિવસ (ના) દહાડો. દિન
ઝટ (અ) જલદી, તરત
ચૂકવું (ક્રિ) ભુલવું, વીસરવું
પરમેશ્વર=મ્હોટો ઇશ્વર

પાઠ ૫૧ મો.

ડાંગર (ના) ભાત.
કયારડા=પાણી ભરાયલા નાના ખાડા, કયારા
પરાળ (ના) ભાતનું ઘાસ.
છાલાં (ના) છોતરાં.
ચોખા (ના) ડાંગરમાંથી નીકળેલા દાણા.

તરૂ (ના) નાના નાના કુમળા છોડ.
લીલાછમ (વિ) ઘણાજ લીલા (કાચીકેરીજેવા)
દાણા (ના) અનાજ, ધાન્ય
ખંખેરી (કૃ) ઝાપટી.
ઝાડકે (ક્રિ) વાદઇ કસતરકાઢે, ઊપણે.
નીપજાવે (ક્રિ) પકાવે.
ખેડુત (ના) ખેતી કરનાર
કરનાર (વિ) બનાવનાર
ભારે (વિ) મ્હોટો, ઘણો

પાઠ ૫૨ મો.

માંજરી (વિ) ભુરા ડોળાવાળી.
ઘીઆળું (વિ) ઘીએ ચેપડેલું, ઘી ઘાલેલું.
તલપ (ના) ડાચું.
તીણું (વિ) અણીવાળું.
લૂખું (વિ) ઘી વગરનું.
સમજુ (વિ) સમજણવાળી, અક્કલવંત.
વેર (ના) દુશ્મનાઈ, ખાર
હળવે (અ) ધીમે, આસ્તે.
સૂઝે (ક્રિ) દેખાય, જણાય.
તરત (અ) જલદી.
બિગાડ (ના) નુકશાન.

પાઠ ૫૩ મો.

બીકણ (વિ) બીએ એ-

પો નરમ, પોચો.
અજાણ્યું (વિ) પારકું, પરદેશી, કોઈ દહાડો જોયલું નહીં તે.
સોડ (ના) બાજુ પાશે.
સામું (અ) તરફ.
.ગ્રી (કૃ) વળગી.
ગભરાયો (ક્રિ) અકળાયો.
કાદવ (ના) કીચડ.
ઊહાડયો (ક્રિ) ઉભો કર્યો.

પાઠ ૫૪ મો.

દરિઓ=સાગર, સમુદ્ર.
અગરીઓ (વિ) મીઠું. પકવનાર.
રાશ (ના) મીઠાના ઢગલા.
કયારા (ના) ખાડા.
અગર (ના) મીઠું પાકે તે જગ્યા.
ઉસરડવું (કૃ) સાંભરી લેવું.
કાંઠે (ના) કિનારે.
પડ (ના) થર.
ઢગલા (ના) ગંજ. [માટી
મટોડી (ના) ચીકણી

પાઠ ૫૫ મો.

પ્રમાણે (અ) રીતે.
ભણીગણી = લખી વાંચી, હુંશીઆર થઇ.
કોથળો (ના) પાંચ મણનો બોજો.
ઓહો (અ) અરે! વાહ!
શેરી (ના) ફળીઉં, મોહોલ્લો.
નાકે (ના) છેડે, છેવટે.
મેડીઓ (ના) માળ.
ભાર (ના) બોજો.
એકીવારે (અ) એકદમ.
મેલેલા (કૃ) મૂકેલા.
સહેલથી=થોડી મેહેનતે.
ડાહ્યા=શાણા, સમજુ-

પાઠ ૫૬ મો.

પંથ (ના) રસ્તો, ધર્મ.
ખર (ના) ધધેડો.
પાણ (ના) પથ્થર.
એંધાણ (ના) નિશાની.
લહીઓ (વિ) સારા અક્ષરનો લખનારો, ભોમિયો, જાણીતો.
છેદાયછે (ક્રિ) ઘસાયછે.
પંડિત=વિદ્વાન, લાહેર.
નીપજે (ક્રિ) થાય બને.
કપાય (ક્રિ) મટે, દૂર થાય.
ગાઉ (ના) કોસ.
અભ્યાસ (ના) મહાવરો.
કાયર (અ) હેરાન, દુઃખી.
આળસ (ના) સુસ્તી.
તોલ (અ) બરાબર.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૩).

માણસ ભણતાં ભણતાં **વિદ્વાન** થાય, અને લખતાં લખતાં સારા અક્ષરનો લખનારો બને; તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાલ્યા કરે તો લાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઇ જાય. (૧). પોપટ જેવો પશુ પણ શીખવ્યાથી શબ્દ બોલતાં શીખેછે; તો કાયર થઇને જે માણસ ભણવાથી આળસ કરે તેને ગધેડા જેવો જાણવો. (૨) કૂવા ઉપરના જે કાળા મ્હોટા પથરા, તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડાના ઘસારાથી કાળા ધીમે ધીમે ઘસાઇ જાયછે, એ નિશાનીનો દાખલો. (એટલે એ

પથરા ઘસાયછે તો ગમે એવો કોઈ મુરખ માણુસ હશે ને તેને મેહેનત લઇ શીખવા માંડશે તો તેને શું નહીંજ આવડશે? ના, આવડશે. (૩).

પાઠ ૫૭ મો.

જંગાલ=ત્રાંબાનો કાટ.
જસત } સફેદ મેલા રંગની ધાતુ.
સીસું. }
કાટ (ના) કીટ.
દીઠામાં (કૃ) જોવામાં.
નરી=સ્વચ્છ, ચોખ્ખી.
જવલે(અ) કોઇ વખત, કદાચ.
દેવતા=અગ્નિ, વસ્તેવ.
ગાળે (ક્રિ) પીગળાવે.
ચોખ્ખી(વિ)સાફસ્વચ્છ.
ભારે(વિ) વજનમાં ઘણી
ચળકતી (વિ) ઝળકતી.
માંજીને (કૃ)અજવાળીને
ઝાંખું(વિ)તેજવગરનું.
નરમ (વિ) પોચું.

પાઠ ૫૮ મો.

ગદીઆણો(ના)૧૬વાલ, અડધો તોલો.
ઓગળવું(ક્રિ)પીગળવું.
વરક (ના) સોનાંરૂપાના છેક પાતળાં પાનાં.
પતરાં(ના)ધાતુને ટીપીને પાતળાં પાનાં કરેલાંતે
તાર (ના) ધાતુનીલાંબી દોરી.
ટીપી (ક્રિ) ટપેરી.
રજ (ના) રજકણ. કણી
તાવ(ના) આખો કાગળ
ચીકાશ (ના) ચીક.
વાળ (ના)ગાલ,નીમાળા
ગસ (વિ) ઘણો, બહુ.
તાપ (ના) ગરમી.
આંચ (ના) ઝાળ.
યાદ (ના) ફોમ.

પાઠ ૫૯ મો.

ડોસો (ના)ઘરડોમાણસ
અંચળો (ના)નવાઇ.
છેડવું(ક્રિ)અડકવું,ખીઝવું.
પૂરો (વિ) બરાબર.
સંપ (ના) એકમત,એકદીલ.
કને (અ) પાસે, સોડે.
બારી (ના) બચકી.
મંગાવીને=અણાવીને.
કારણ=મતલબ,સબબ.
બળ (ના) જોર, કસ.
સંપસંપીને (કૃ) હળી મળીને.
નબળા(ના) કમજોર.

પાઠ ૬૦ મો.

ટીખળી(વિ) અટકચાળું.
ઢોંગ કરે એવું,તોફાની.
અટકચાળાં(વિ)આડાં. વગવાટવાળાં.
અડપલાં (વિ) અટકચાળાં કામ.
નિરાંત (ના) ચેન,સુખ.
ગલોફાં (ના)ગાલ,ડાચાં.
ભૂસકા (ના) કુદકા.
માકડાં (ના) રાતામોંનાં વાંદરાં.
વગડામાં(ના) વનમાં.
ઉઘાડી (વિ) ખુલ્લી.
ચીડાય (ક્રિ) ખીજવાય.
વીંટાળીને (કૃ) લપેટીને.
લટકાવીને=ટીંગાવીને.

પાઠ ૬૧ મો.

બાઇડીઓ(ના)બઇરીઓ
ચંડાળ(વિ) પાપી, દુષ્ટ.
શાહેદ (ના) સાક્ષી.
ઇનસાફ(ના) ફેંશલો.
અરે (ના) હાય,ફીકર.
દશા (ના) હાલ,હવાલ.
ગળેપડુ(વિ) ધાઇ પડુ, લુચ્ચી, પસરૂં.
વઢવાડ (ના)લડાલડી.

જણીઓ(ના) બાઇઓ.
ફર્યાદ=અરજ,રાવ. દાદ.
કડકા (ના) ભાગ, કટકા
બરાબર (વિ)સરખા
હુકમ(ના) ફરમાસ. ગી
છાનીમાની (વિ) મુગીચુ
ઘૂમેઘૂમ(ના)ઘાંટે ઘાંટા.
ઊંહાવું (ક્રિ) છોડું. મૂકું-
ખરી (વિ) સાચી, ખુદ.
હવાલે કર્યો=સોંપી આ.
પ્યો, તપાસી આપ્યો

પાઠ ૬૨ મો.

વેળા(ના) વખત, સમય.
અઠવાડીઉં (ના) સાતદ-
હાડાની મુદ્દત.
ધ્યાન(ના)ચીત, સરત,
અંગ્રેજ=ગોરા લોક,ટો-
પીવાળા, સીનોર.

પાઠ ૬૩ મો.

પહોર(ના) ત્રણ કલાક.
મહિનો(ના) ૩૦ દહાડા.
આથમે(ક્રિ)અસ્ત પાંમે
ઘેર જાય.
મધરાત(ના)વચલી રાત
પખવાડીઉં (ના) પંદર-
વારીઉં.

પાઠ ૬૪ મો.

વા (ના) પવન.
શીશી(ના)કાચની નાની
બાટલી.
વીજણો (ના) પંખો-
વાયરો(ના) પવન, વા.
બફારો(ના)પસીનો,પર-
સેવો,
પવન (ના) વા, વાયરો.
વાશીને=દઇને, ઢાંકીને.
લોટો (ના) કળશીઓ
થીર(વિ)હાલે ચાલેનહીં
તે, એકની એકજ
જગ્યાએ રહે તે
બોળ્યો (કૃ) ડબોળ્યો.
બદલે (અ) જગોએ.
દબાવી (કૃ) બોળી.

પાઠ ૬૫ મો.

લહેરો(ના)વમળલીસોટા
ગતિ (ના) શક્તિ, બળ.
ધ્રૂજવું કૃ)હાલવું, કાપવું,
પ્રવાહી (વિ) પાણી
જેવો નરમ,
જુક્તિ (ના) તદબીર,
હીકમત.
નાદ (ના)અવાજ, સાદ.
ઇશારત(ના) ચિન્હ. ની
શાની. સાન.
સાદ (ના) અવાજ.
કુંડાળાં=ગોળચકરડી,
ઉપરાઉપરી(વિ)એક પ-
છી એક.

છેટે (અ) આઘે, દુર.
ફલાણો(વિ)હરેક,મુકરર
કરેલો.
અથડાય(ક્રિ)અફળાય.
ઘાટ(ના)ડોળ, (ઘડીનેક
કરેલી બનાવટ,)
બહેરાં (વિ)કાને સાંભળે
નહી તે.
ઘડપણ (ના) બુઢાપણ.
જન્મબહેરા (ના) જન્મે-
ત્યારથી બહેરા.
મૂગાં(વિ) મોંહે બોલી
શકે નહીં તે.

પાઠ ૬૬ મો.

ટાટ (નાં) શણનું કપડું-
કાગદી (ના)કાગળ વેચ
નારો.
ઘુંટવું (કૃ) મોહોરો દેવો.
સાફ લીસું કરવું.
ખેળ (ના) લાહી.
ઘા (ના) ઘાયો. દસ્તે/.
તા (ના) તાવ આખો
કાગળ.
સાહેબખાની(ના)ઉંચા-
સાહેબ લોકોને વાપ
રવા જેવા.
ડોવી દેવું (કૃ) ડબોવવું,
બોળી કાઢવું.
તાવ(ના)આખો કાગળ.

ફટકડી (ના) ફટકી.
ચાળણી (ના)ચાણી,
ઝીણા ઝીણા વેહેવાળી ધાતુનું વાસણ.
પલાળી(કૃ)ભીનાળી.
સફેદ(વિ)ધોળુ, ઉજળું.
દરીને (કૃ) બંધાઇને,
કકરા(વિ)ચરખડા, હાથ ફેરવાએ ને લીસા લાગે નહીતે
લીસા(ના)સાફ, ધુટેલા.
ઊંચા(વિ)સારા કીમતી

પાઠ ૬૭ મો.

મૂર્ખાઇ (ના)બેવકુફાઇ.
દેશાવર (ના) પરદેશ. દેશાંતર.
ફાળ (ના)ધાશકો,ફિકર.
ઝળઝળીઆં(ના) આંસુ.
ઠોઠમોઠ (વિ) મૂરખ,અણઘડ.
અભણ(વિ) વગર ભણે'લો, મૂર્ખ.
નામું (ના) નામ, દફતરી કામ.
મથાળું=ઉપલો ભાગ.
ધણી (ના) વર, માટી.
ઠેઠ (અ) છેક,નાકે સુધી
રોવા (ના)રડવા.
માઠી=ખરાબ, મુવાની ખબર (ના) સમાચાર. સંદેસો.
ઉકેલીને (કૃ) દોડીને
રૂઓછો (ક્રિ) રડોછો.
પછવાડેથી(અ) પાછળથી, પછાડીથી.
પસ્તાવો(ના)અફસોસ.
લાજી (કૃ) શરમાઇ, લજવાઈ.

પાઠ ૬૮ મો.

અભિમાન(ના) અહંકા
નિશાની (ના) એંધાણી ઇશારત.
સરદાર=સગદાર, ઉપરી
અસાર (વિ)સાર નહી તે, નઠારૂં.
રાય (ના) રાજા
વહેમ(ના) શક, સદેહ
ઉર (ના) દિલ, મન.
બકવું (કૃ)લવવું, લવારો કરવો.
સાર અસાર (વિ) સારી નઠારી વાત, સારૂ નઠારૂં કામ.
અક્ષર (ના) હરફ, દસ્કત
અપાર (વિ) ઘણોજ,જેનો પાર નહી તે.
જગ(ના) જગત, પૃથ્વી.
વડી (વિ) મ્હોટી.
શીખામણ(ના) ફાયદાની વાત.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૪.)

મૂરખને માથે કંઇશીંગડાં ઉગીને તેની નિશાની હોતી નથી પણ જેને સારા નરસાનું કશું ભાન નથી તેનેજ મૂરખ સમજવો. (૧) જેને એક હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહી (કાળા અક્ષરને કુટી મારે)તે મનમાં અહંકાર ઘણોજ રાખે તેવા માણસને પૃથ્વી ઉપર બધા મૂરખાઓનો સરદાર સમજવો (૨). મ્હોટી મ્હોટી વેહેમ ભરેલી ઘણી વાતોનો તે લવારો કરે, પણ તે મૂરખનો રાજા કહેલી શીખામણ સાંભળતો નથી. (૩)

પાઠ ૬૯ મો.

વૈતરૂં=મેહેનત, મજુરી.
આળોટવું (કૃ) ગોલાંટ ખાવાં, ગબડવું,
અમીર(વિ)મોટામાણસ.
દાબડો (ના) ખાડો.
ધીરજ(ના)સબુરી,શાંતી.
ખમી=સહી, સહન કરી.
હઠે(ક્રિ)પાછું ફરે, દબે, હારે.
મરજી(ના)ઈચ્છા, ખુશી.
દેખાદેખી (કૃ) જોઈને.
ડોક (ના) ગરદન, ગળું.
ભાર (ના) બોજો.
લાજ (ના) શરમ.
સીધી (વિ) પાધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

દેહલું(ના)તબેલો [દાર.
ન્યાલ(ના)ગબ્બર, પૈસા
પૂરૂં=બરાબર, પટભરીને
છોડાવ (ક્રિ) મુકાવ, મેલાવ.
દેખાયો(ક્રિ)જણાયો.
ખોતરતો (ક્રિ) ખોદતો, ખણતો.
ભેદ (ના) કારણ,મરમ.
ધન (ના) પૈસો, દોલત
ચરૂ (ના)ત્રાંબાનો બેક-ડાવાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતૂર (ના)એકજાતનો-મેવો પીપેરના આ-કારનો થાયેછે.
ખદખદતુ(ક્રિ)ઉનું ઉનું.
અબોટીઆં (ના) રેશમી લુગડાં.
હીરાગળ (વિ) રેશમી.
પતંગીઉં (ના) એક જાતનો જીવડો.
ગજીઆણી (ના) ગજ-પનાનું રેશમી કપડું.
તાંતણો (ના) તાર.
મૂગટા (ના) કોરણ વાળાં હલકાં બોટીઆં.
મશરૂ(ના)રેશમી કપડું.
કોશેટો=ગોળ લાંબીદડી
હીર (ના) રેશમ.
કીડા (ના)લાંબા જીવડા.
ભાતભાતના (વિ) જાત-જાતના.
કીનખાબ(ના) કસબના બુટ્ટાવાળું, રેશમી, ઉંચું કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો (ના) ગોધો, સાંઢ.
મચ્છર (ના)ગણુગણતો જીવડો.
માતેલો (વિ) જબરો, ધરાયલો, મતબાલો.
નબળો(વિ)કમજોર, લુલો
સાંઢ(ના)આખલો,ગોધો.
આંટો(ના)ચક્કર, ફેરો.
તોબા(ના)કાયર;કંટાળો.
તુચ્છ(વિ) હલકાં, નીચ.
અહંકાર(ના) અભીમાન.
ધરાઈને(કૃ) તરપતથઈને.
ગણગણતો (કૃ)ગુણગુણ-કરતો,
નીચ (વિ) હલકો,તુચ્છ.
જબરા(વિ)જોરાવર.
પલક (ના) પળ, ક્ષણ.
કચરી (ક્રિ) કચડી,છુંદી.
પછાડે(ક્રિ)અફાળે, ઝીકે.
વેદના (ના) દુઃખ,પીડા,
ગાંડો(ના)દીવાનો, ઘેલો.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઓ(ના) જાળામાં રેહેનારો જીવડો.
હરાવવું (ક્રિ) હંફાવવું, જીતી લેવું.
બહેકવું(ક્રિ) છાકી જવું, વધારે બોલવું.
જાળું (ના) ફાંદો. ફાંસો.
જીતવું (ક્રિ) જીતી લેવું. હરાવવું.

શેર(ના)૪૦ પૈસા ભા-
રનું વજન.
ફુલાઈ=અહંકારે ભરાઇ
સાંઢીઓ(ના)ગોધો,સાંઢ
બરોબરી(વિ)સરખા સ
સરખી,હરીફી.
ગર્વ (ના) અહંકાર.
હસવા (ક્રિ)મજાક કરવો
નજ(અ)નહીં,ના.
ફાંફાં(ના)ખોટી મેહેનત,
વેવલાં.
અટવાતો(ક્રિ) આંટીમાં
આવતો.
જીતનાર (ના) જીતીસે
નાર, ફતેહ પામનાર
કેવળ=બીલકુલ, તદ્દન.

પાઠ ૭૪ મો.

કોમળ=નાજુક, કુમળું.
રમુજી (વિ) ખુશલાગે
એવું.
ચંચળ (વિ)હોંશીઆર
પટા(ના)લીસોટા, કાપા.
રૂવાટાં (ના) ઝીણાંઝીણા
બાલ.
ચીતારો=ચિત્રપાડનાર.

પાઠ ૭૫ મો.

છેતરવું (ક્રિ) ઠગવું.
પાપ(ના)નઠારૂ કામ. નઠા
રાં નામનો દોષ,
દડીઓ (ના) પડીઓ.
ચુકવવું (ક્રિ) ભુલાવવું.
કરડી. (વિ) આકરી.
સખત,
નાત=જમણવાર, વરો
બગડયું(ક્રિ)તપતભરાયો
સરત(ના)નીઘા, ધ્યાન
છેતરાઇ (ક્રિ) ઠગાઈ.
વહાલી(વિ)પ્યારી.
નાનપણ [ના] બચપણ

પાઠ ૭૬ મો.

ઘડી (ના) ૨૪ મિનિટ.
પળ (ના) લેહેજને.
તરતું (ક્રિ)અતરંગરેહેતું
મંદિર=દેરૂં. દેવસ્થાન.
ટંકોટંક [વિ]માથાસુધી
જોશી(ના) જોતિષ વિ-
ધા જાણનારા.
ડૂબીજવું(ક્રિ) બુડીજવું
કોષ્ટક(ના) કોઠો.
માપ=ભરત. પરમાણું,
વાપરતા ક્રિ) કામમાં
આણતાં.

પાઠ ૭૭ મો.

ભારે(વિ)કીમતી. મોંઘી
મોહર(ના)પંદરરૂપીઆ
ની કીમ્મતનો જુનો
સોનાનો શિક્કો.
કસબ=જર, કીનખાબ.
પાલવ(ના) કોર.
વેપ(ના)વેળીયું.
કંદોરો(ના) કેડેઘાલવાનું
ઘરેણું,
કીમત(ના) મૂલ, ભાવ,
ઉપડે (ક્રિ) ઊંચકાય.
સુંદર (વિ) સારાં;
મઝાનાં
કંઠી=સોનાની સાંકળી.
તાલેવર (વિ) પૈશાદાર.
તોર્ય (ના) રીત.

પાઠ ૭૮ મો.

નાખુશ (વિ) દલગીર.
ટટાર(વિ)સીધો, પાધરો
ખુશી (ના) હરખ, સં-
તોષ,
નાખુશી (વિ) દલગીરી.
પોતીકા(સ) પોતાના.

પાઠ ૭૯ મો.

વાચા(ના)ભાન,બોલવા
ની સમજ.
ભાન(ના)સમજ, અક્કલ.
શામાટે (અ)કેમ? શાને
માટે ?
પુણ્ય (ના) ધર્મ, દાનનું
આશીષ.
કશું=કંઇપણ, જરાએ,

પાઠ ૮૦ મો.

કાંચળી (ના) કાપડું-

બાયડીનું ચોળી જેવું પેહેરવાનું કપડું.
પીઅર(ના)બાપનું ઘર.
મોસાળ(ના)મામાનું ઘર
હેત(ના) પ્યાર, ચાહેના.
હરખ(ના)ખુશી, આનંદ
ઠેસે (ના) ઠોકરે.
પલળી (ક્રિ) ભીનાઈ.
બગડી(ક્રિ) ખરાબ થઈ.
રીસ(ના)ગુસ્સો, તામસ.
કતરી (ના) નરમ પડી
વાંક (ના)તકસીર, ગુન્હો
બાપડી (વિ)બીચારી, ગરીબડી, રાંક.

પાઠ ૮૧ મો.

નિંદે(ક્રિ) બદઓઈ કરે.
બળવંતા (વિ) જોરાવર
કલેશ=કજીઓ, કંકાસ.
હળતાં(કૃ)હળીનેરેહેનાર
સંપી (કૃ) હળીમળી.
સુખચેન=મજા, સંતોષ.
શોક=દલગીરી, પરતાવો
ઘટે (અ) ઓછી થાય.
લેશ (વિ)જરા, જરાપણ
ગીતો(ના)બાયડીઓ સંગ કાઢીને ગાયછે તે.
માતા (ના) મા.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૫).

આપણે બનેભાઇને બેહેન હળી મળીને સંપથી રમીએ તો ઘણું સુખ થાય, લઢી વઢીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય, આબરૂ ઓછી થાય, ને વળી લોકો પાછળ બદઓઈ કરે. (૧) જે આપણો બાપ (ઇશ્વર) મ્હોટો જોરાવર છે. તે **ઇશ્વર** હમે સદા હળી મળીને રહીએ એવું તું કર, કે જેથી નિરંતર સુખમાં દહાડા જાય, અને કોઇ દાહાડો જરા પણ કજીઓ કંકાશ થાય નહી. (૨). જે છોકરાં એક બીજા સાથે હળી મળીને રહેતા હોય, તે કોઇ દહાડો સામસામાં લડે નહીં તેઓ સાથે રમી જમીને ગીતો ગાયછે તેથી તેમની મા મનમાં ઘણી ખુશ થાય છે. (૩)

પાઠ ૮૨ મો.

ટપકાં (ના)ઝીણાં ટીપાં.
ધૂમર (ના)ધૂમ્મસ, દવ
ઝમવું (ના) બંધાવું
બરફ (ના) ઠરીને બધાઇ ગયેલું પાણી,
કરા(ના)હવામાંથી છુટું પડીને બંધાયલું પાણી
રૂપ (ના) ડોળ, કાંતી.
ઠીબ(ના)માટીની ગાગર કે ઠોરીઆનો ભાંગે લોનીચલો ભાગ.
વરાળ (ના)બાફ, સેવાળ
તાસક (ના)ઢાંકણું, ધાતુની રકાબી.
ગગન (ના) આકાશ.
ઠાર (ના) થંડ, હીમ.
વેગળેથી (અ) આઘેથી
ઝાકળ (ના) ઓસ.

પાઠ ૮૩ મો.

મધ્યમ [વિ) વચલા.

વાંચાનું, સાધારણ.
પુષ્કળ (વિ) ઘણું, બહુ,
થેલી (ના) કોથળી.
બરડો (ના) પીઠ, વાંસો
સાંધા (ના) કટકા.
પાંસળીઓ (ના) પાસા તરફની હાડકીઓ.
ટેકાટેકીને (અ) અઘેલીને ટેકો દેઇને.
જડભાના(ના) ડાચાના
ઝેરી(વિ) વીજવાળું
ભેગું (વિ) સાથે
જખમ (ના) કરડેલી કે વાગેલી જગો.
પ્રસરે (ક્રિ) ફેલાય.
ઘટતાં (વિ) લાયક,જોઇએ તેવો.
ઉપાય (ના) ઈલાજ.

પાઠ ૮૪ મો.

સિંહ=જનાવરોના રાજા મોટું ચોપગું પશુ.
જીવદાન=નવો જન્મ.
મહારાજ (ના) મોટા રાજા, રાજાધીરાજ
કાલાવાલા (ના) ખુશામત વારેવારે કરગરીને કેહેવું તે
સામર્થ્ય (ના) જોર, બળ.
છાયે (ના) શીળે, ઓળે.
દોડાદોડ (કૃ) દોડ ધામ નાસા નાસ, ઢીંગામસ્તી.
ગુનો (ના) અપરાધ,વાંક
માફ (ના) ક્ષમા. જવા દેવું તે.
ચાકરી (ના) શેવા.
ટાળીશ (ક્રિ)મટાડીશ.
શેખી=પતરાજી, વડાઇ.
વન (ના) રાન, જંગલ.
ગરીબડો=કંગાળ,રાંક.
ઘેલો(વિ) ગાંડો, નાદાન

પાઠ ૮૫ મો.

હાજર (ના) તૈયાર.
તરણું (ના) તંખલું,
બજાવશે(ક્રિ) કરશે.
દાસ (ના) ચાકર,સેવક.
જાળ (ના) ફાંદો.
છૂટાયું (ના) નીકળાયું.
અકળાયો (ક્રિ)ગભરાયો
બૂમો (ના) પોકાર,ઘાંટા
બદલો (ના) અવેજ,પાડ
કાતરી (ક્રિ) કરડી.
પ્રસંગ(ના)વખત, સમય

પાઠ ૮૬ મો.

સાંઠીઓ=કરાંઠી,સોટીએ
રેસા (ના) દોરા, કુંચા
બોયાં (ના)કાહાં કરચાં.
સૂતળી (ના) સણુનારેસાની દોરી.
ટાટપટી=સુતળીનાં ટાટ
દીવાસળી (ના) દીવા કરવાની સળી.
માણસપૂર (વિ) માણસ જેવડાં, માથોડા પૂર
ઝાઝા (વિ) ઘણાં, બહુ.
ઉપાડી (ક્રિ) ઊંચકી.
મરડીને (કૃ) આમળીને

પાઠ ૮૭ મો.

શિયાળીયાં (ના) શીઆળના બચ્ચાં.
ભુગળા (ના) નળાં.
વાઢ (ના) શેરડી ઊગેલી તે જગો. ખેતર,
બોલ (ના) ખોલ, ગુફા, ખંડેર.
ખંડેર (ના) ખંડિએર,
મેદાન (ના) લાંબી પોહોળી ખુલ્લી જગો.
ચોરીથી (ના)ચુપકીથી,
ટોળું (ના)જથ્થો.
મુએલાં (ના) મરી ગએલાં.
કૂકડાં (ના) મરઘાં.
નુકસાન (ના) બિગાડ,
એકાંત (વિ) એખલાં.

પાઠ ૮૮ મો,

લોભીઓ (ના) લાલચુ માણસ.
જમણવાર=ન્યાત, વરો.
પડપૂછ (ના) તજવીજ, તલ્લાસ.
લાભ(ના) ફાયદો, નફો.
તપેલાં (ના) પાતેલાં.
સંભાળી (કૃ) સાચવી તપાસી.
વિઆયાં (ક્રિ) જણ્યાં.
બચ્ચાં (નાં) છોકરાં.
ભૂલથી (ના) ગફલતથી.

પાઠ ૮૯ મો.

ધૂતારા=ધૂતી લેનાર, સમજાવી લઇજનારા.
નાદાન (વિ) ઘેલો, અણુસમજુ.
આદમી (ના) માણસ.
ફરીને (અ) બીજી વખત.
નાત=જમણવાર, વરો.
ખપ (ના) જરૂર, કામ
ચૂપ (ના) મુગો.
વસતા (ક્રિ) રેહેતા.

પાઠ ૯૦ મો.

વાણ (ના) ભીંડીના રેસાની દોરી.
ફેર (ના)તફાવત.ફરક.
ભીંડી (ના) શણને મળતી જાત.
ગરીબ(વિ) પૈસા વગરના, રંક, નીર્ધન.
ટકાઉ (વિ) મજબૂત.

પાઠ ૯૧ મો.

ખુંધ=ઢેકો,મ્હોટોટેકરો.
રણ (ના) રેતીનું મેદાન.
રેતાળ (વિ) રેતીવાળી.
ચરણી (ના) જનાવરના ચામડાના પાતળા પડમાંથી જેચીકાણીથી જેવી વસ્તુ નીકળે તે,
સંદેશો=સમાચારકેહેણ.
પોષણ (ના) ગુજરાન.
મુસાફરી(ના)ગાડીએ કે પગેચાલતા એક દેશથી બીજે દેશ જવું તે
સાંઢણી(ના)ઊંટની માદા (ઝડપથી ચાલનારૂં ઊંટ)
તરેહવાર=અજબ રીતનું ઓર તરેહેનું.
ઝડપ=તાકીદ, ઉતાવળ.
બાવળીઓ(ના) બાવળના કાંટાનું ઝાડ.
સંકડાઇને(કૃ) સંકોચાઇ, ને દબાઇને.

પાઠ ૯૨ મો.

વનસ્પતિ(ના)લીલોતરી,
વેલા(ના) ભોંયપર પથરાતો છોડ.
બટાટા (ના) અલુખડા
તાંદળજો=તાંદળીઆંની કે ચોળાઇની ભાજી.
સૂરણ=એકજાતનો કંદ.
મેથી(ના)મેથાની ભાજી
રતાળુ=એકજાતનો કંદ.
તળવું=તેલમા વઘારવું.
પોઇ (ના) પોઇની ભાજી.
શકરીઆં(ના)મીઠો કંદ.
અળવી (ના) અળવીની ભાજી.
બાફીને (ક્રિ) પાણીમાં રાંધીને.
કુમળાં=નરમ,સુંવાળાં.
ચડે (ક્રિ)બફાય, રંધાય.

પાઠ ૯૩ મો.

સેકટો (ના) સરગુઓ.
અગથીઓ (નાં) અગથીઆના ફૂલનું ઝાડ.
કડો=કડાના ફૂલનું ઝાડ
લીલવા(ના)મીંચ, દાણા
ફોલીને (કૃ) છોલીને.
સુદ્ધાં (અ) સાથે.
રીંગણાં (ના) વેંગણાં.

પાઠ ૯૪ મો.

પાર(ના)સામો કીનારો.
માછી(ના) ઢીમર, માછલાં પકડનારો.
સઢ (ના) ખાદીઓ સાકટી સાથે શીવીને વહાણ ચલાવવા સારૂ બાંધેલી તે.
ખારવા (ના) ખલાસી.
મછવો (ના) નાની હોડી.
હંકારવું=પાણીમાં ચલાવવું.
સીધું=ખાવાનું ભથ્થું.
હલેસાં (ના) ચાટવાં.
સામાન (ના) ચીજો.
તોપ(ના) મ્હોટી બંદુક.
ચાદરો=ખાદીનીપાછોડી
ભાગ્યે=મુશ્કેલાઈથી.
સમાઇ (ક્રિ) માઈ.

પાઠ ૯૫ મો.

રીંછ (ના) બીયામણું બલવાળું જાનવર.
બિહામણી(વિ)ભયંકર.
મધમાખ (ના) મધ કરનારી માખી.
મધપૂડો (ના) મધમાખનો પૂડો.
મજબુત (વિ) જોરાવર.
ભાવે (ક્રિ) સ્વાદ લાગે.
રાની (ના) જંગલમાંની
ભોગ (ના) કમબખ્તી.
ચટકા (ના) ડંખ.

પાઠ ૯૬ મો.

ભચરડીને (કૃ)કચરડીને.
જવલ્લે=કોઇ વખત.
ભમતાં (કૃ) ભટકતાં.
થાક[ના] ખલાસી.
પીડ (ના) બરડો.બાંસો

પાઠ ૯૭ મો.

હલકી=થોડી કીમ્મતની
મેળવણી (ના) ભેગ.
કંસારા [ના) ધાતુનાં વાસણ બનાવનારા.
કલઇઘડા (ના) કલઈના વાસણ બનાવનારા.
ભેગ=મેળવણી.
વાળીએ (ક્રી) ભરડીએ.
દોહણી (ના) કલાઇઓ છાસની તાસડી.

પાઠ ૯૮ મો.

ગોળીઓ (ના) સીસાની લખોટી.
છરા (ના) નાની નાની સીસાની ગોળીઓ.
બંદૂક (ના) નાની ટોપ-
કાંતીલોઢું=ચીનાઇલોઢું,
વોહોરા (ના)હોરા લોકો.
કાંસું (ના) એક જાતની બરડ ધાતુ.

પાઠ ૯૯ મો.

રત (ના) મોસમ,વખત.
કુંપણુ=ફણુગો,અંકોર.
મોર(ના)આંબાનાં ફુલ.
ટેટી (ના) ખડબુચાં.
આંબાગાળો=કેરી ગાળો કેરીનો રસ કાઢીને જમવાસારૂ ભાઈભાંડુંવગેરેને તેડવા તે.
તરબૂચ(ના) એકજાતનું રસદાર ભુરાં કોળા જેવું મ્હોટું ફળ.
કલ્લોલ (ના) ચેનબાજી.
ટૌકા (ના) મધુર શબ્દથી બોલવું તે.
રાએણ (ના) લીંબોડીના જેવો મેવો.
બફારો (ના) પસીનો.
કોયલ (ના) કાળુ મધુર રાગનું પક્ષી.

પાઠ ૧૦૦ મો.

ઘમઘોર (ના) ચડી આવેલું વાદળ તે, ઘેરાઇ ગયલું વાદળ.
વીજળી (ના) વીજ.
ચમકારા (ના) ઝમકારા,
કડાકા (ના) અવાજ.

ગર્જના (ના) ગડગડાટ.
ઝાટકો (ના) મ્હોટો અવાજો.
પૂર (ના) ભરતી, રેલ, પાણીનું આવવું.
હેલી (ના) ઝડી, વરસાદ બેચાર દિવસ સામટો આવે તે.
દુકાળ(ના)અનાજ પાણી નહીં મળે એવો વખત, કહી મોંઘવારી,
તર (ક્રિ) તરપત થાયછે, બરાબર પલ્લેલી.

પાઠ ૧૦૧ મો.

કપાશીઆ=કપાસના બી
ઠુંઠવાવું=ટાઢે સીકડાવું.
કાલાં=કપાસનાં જીંડવા.
ડગલી(ના) નાની એવડી અંગરખી.
હિમ(ના)ટાઢ,ઠંડ, હાંઠળ.
તેજાનો (ના) મસાલો.
સઘડી(ના) કાંણાં કાંણાંવાળુ માટીનું દેવતા રાખવાનું વાસણ.
કૂંડાળું=ગોળ ચકરડું.
તાપણી=ઘાસ બરોડા કરાંઠી વગરેનું બળતુ
મહા મહા=ઘણું ઘણું.

પાઠ ૧૦૨ જો.

ચૂડા=બાયડીઓ હાથે પેહેરછે તે.
દુશ્મન (ના) શત્રુ, વેરી.
રમકડાં (ના) બાળકને રમવાની ચીજો.
ઢપાડે(ક્રિ)ઉંચકે.
અટપટી(વિ)અઘરી. છુટે નહીં એવી.

પાઠ ૧૦૩ જો.

છત=રીલક, રાંધરો.
ભઠ્ઠી(ના)દેવતાનો આરો
ગોતર (ના) અનાજના છાલાં છોતરાં વગેરે.
કસણવું=ચોળવું. ગુંદવું.
લીંદ્દો=લપકો, લચકો.
પણો (ના) ઝીણી રેત.
ચોકઠું(ના)ચોખંડ સંચો.
અલગ (અ) અતરંગ, હાલે નહીં એમ.
જરૂર=પરવા, દરકાર.

પાઠ ૧૦૪ થો.

કોલ(ના)કેલ, છો કે માટીને પરાળીને ગારો કરેલો તે.
મટોડું (ના) ચીકણી માટી.
આધારે (ના) આશરે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

ખલાશી (ના) ખારવા.
વહેરવું (ક્રિ)કરવતવતે ચીરવું, પાટીઆમાં પાડવાં
કામડાં(ના)વાંસને ચીરીને એ ભાગ કરેલા તે.
કરાઇ(ના) લાકડાં વહેરનારો.
મોતીઆ(ના) નેવાં આગળની લાંબી લાકડાંની પાટલી.
સરડવું(ક્રિ) કામડાં ભરી લેવા.
પકવાસા (ના) લાકડાંની પાતળી ચીપો.
વળી (ના) સાકટી.
ભારોટીઓ(ના) પાટડા.
લગ (ના) ગે, સાકટો.
ઢાળ(ના)નીચો ઢોળાણ.
પીઢીઆં=જાડા સાકટા.

પાઠ ૧૦૬ ઠ્ઠો.

ઓજાર(ના)હથીયાર.
કહોડ=સુલારની પેઠી.
ગજવેલ(ના)• ખરૂં લોઢું
અન્ન=અનાજ, દાણો.
એરણ(ના) જેના ઉપર સોની લુહાર વગરે ટીપેછે તે.
ઘમણ (ના) દેવતા સળગાવવાને ફુંક મારવાની ચામ-

ડાની ગુણ.
કોશ (ના) નરાજ.
બરડવાં (ના) ચાપડા.
સામાન (ના) ચીજો.
પાળી (ના) ચપ્પુ, છરી.

પાઠ ૧૦૭ મો.

ઠેઠ (અ) છેક.
સાંસા(ના)તંગી, વાંધા.
નિરાશ (વિ) ના ઉમેદ.
ગબડવું (ક્રિ) ઢળી પડવું
સાંકડો (વિ) નાનો.
નિકાલ=છુટકો, તોડ.
વસમો (વિ) અઘરો.
અડોઅડ(અ)પાસે પાસે
ડુંગર (ના) મ્હોટો ટેકરો
ટેકરી(ના)નાનો ડુંગર.
ચોતરફ(અ)આસ પાસ, ચારે બાજુએ.
માર્ગ (ના) રસ્તો, રાહા.
કદાપિ (અ) કાઇવખત

પાઠ ૧૦૮ મો.

તમાશો(ના)ખેલ, રમત.
ચતુરાઈ (ના)ડાહાપણ
વખાણવું(ક્રિ)તારીફ કરવી, સારૂં કેહેવું.
અંતે (અ) છેલ્લે, છેવટે.
વાળ્યો (અ) મરડયો.
સંકડાઇને (ક્રિ) સંકોચા
ઇને, દબાઇને.
સમજણ=સમજ, બુદ્ધિ
હઠ (ના) જીદ, મમત,
જીવ (ના) પ્રાણ. આત્મા.

પાઠ ૧૦૯ મો.

જીંડવાં (ના) દીંડવા,
રેટિઓ (ના) રેંટ,
ચરખો(ના) કપાસમાંથી કપાસિયા સાથે રૂ, જુદો પાડવાનો નાનો રેંટિઓ.
ખાદી (ના) દોટી,જાડું કપડું.
સૂતરાઉ=સુતરનું બનેલું
મલમલ(ના)ઝીણું ઉંચુ લૂગડું.
પોત (ના) કુમાસ,
જગંનાથી(ના)એક જાતનું ઝીણું લુગડું.
માદરપાટ(ના)સફેત ઘટ કુમાસદાર લૂગડું.
છૂટા(વિ)જુદા, નોખા.
આસ્તો(ના)એક જાતનું કપડું.

પાઠ ૧૧૦ મો.

બિંબ (ના) ટીરણ.
લાલાશ (ના) રતાશ.
કરોડ(વિ) સો લાખ,
ગાઉ (ના) કોશ.
તેજ(ના)નુર, ચળકાટ
ઝાડપાલો (ના) ઝાડન ઝીણાં પાંદડા.
ગરમી (ના) તાપ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ચંદ્રમા(ના)ચાંદ, ચાંદો
અળાયો(ના)વાંકો કાપો, આવી રીતે.
દર્પણ (ના) આરસી,
પૂનેમ(ના)પંદરમીતિથી
અમાસ (ના) મહિનાનો છેલ્લો દીવસ.
પૃથ્વી (ના) ગ્રહનું નામ દુનિઆ.
મુદ્દલ (વિ) બીલકુલ, જરા.

પાઠ ૧૧૨ મો.

ઘડીઆળ (ના) વખતજાણવાનો સંચો
મધરાત (ના)વચલીરાત
કલાક (ના) ૨॥ ઘડી.
અંગ્રેજી=અંગ્રેજ લોકનું
અવર (ના) કલાક.
મિનિટ (ના) ૨॥ પળ,
ભાગ=હિસ્સો. પાંતી.

પાઠ ૧૧૩ મો.

આભલાં(ના)વાદળાં[રો.
ગ્રહ(ના)સ્થીરતેજનોતા-

જલદ=તીક્ષ્ણ, કસેદાર.
અજ્ઞાની(વિ) વેહેમવાળા ભોળા, સમજણ વગરના.
ફાળ (ના) ધાસ્તી.
સેંકડો(વિ) સો, હજારો
એકાદ(વિ)એક, કોઇપણ
નવુંજૂનું=ફેરફાર, આફત,જોખમ; કજારજા.
પૂછડીઆ=પૂછડીવાળા.

પાઠ ૧૧૪ મો.

મેલીએ (ક્રૃ) મૂકીએ.
ઓછું(વિ)થોડું, જરાક,
વરાસ[ના]બાફ, સેવાળ.

પાઠ ૧૧૫ મો.

મેહ [ના] વરસાદ, મેઘ.
તરશ [ક્રિ] શોષ.
કૃપા [ના] મેહેરબાની.
ઘટેછે [ક્રિ] લાયક છે.

પાઠ ૧૧૬ મો.

સર્વવ્યાપક [વિ] બધે ફેલાયલો, બધે ફરતા.
આભાસ[ના]ઊજાસ.
ખોળવું (ક્રિ) શોધવું.
અંતર=દીલ, ભીતર.
આકાશ=વાદળ, ગગન.
ચાસ (ના) હળે કરીને ખેતરમાં જે લીટા પાડે છે તે.
કણી [ના]રજ, રજકણ.
વિશ્વપતિ(ના) જગતનો ધણી પરમેશ્વર.
આસપાસ=આસેપાસે.
વાસ[ના]રહેઠાણ, મુકામ
ઘાટ[ના] વેતરણ, તોડ.
તાત [ના] બાપ, ધણી,
જગકર્તા [ના] જગતનો બનાવનાર, ઈશ્વર.
ઠાલું(વિ) ખાલી, અમથું.

(કવિતની સમજુતી.) (૧૬).

આપણી આસેપાસે **આકાશમાં** ને ઘાસ તથા ચાસની પાસે પણ **પરમેશ્વર** છે એવું મનમાં જણાયછે. (૧) આપણે ભોંયતળીઆં નીચે ભોંયમાં પેશી કંઈ છુપી વાત કરીએ મનમાં કંઇ ઘાટ રચીએ [દગાનો કે કોઇને મારવાનો], તે બધું જગતનો બનાવનાર **ઈશ્વર** જાણેછે. [૨]એક જરા જેટલી રજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીએતો કેથે પણ **પરમેશ્વર** વિના કોઇ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી[૩].

પાઠ ૧૧૭ મો.

શ્વાસ (ના) દમ, સાસ.
નાડી (ના) નાડ, ધ્વની
મુડદું=લોથ,લાસ, સબ.
અણુસમજુ (વિ) વગર સમજના, નાદાન.
ખાતરી (ના)નીશા,ખાતરજમા.

પાઠ ૧૧૮ મો.

ભાવ (ના) હોંસ, ઉમંગ
કુડી (ના) નઠારી, માઠી.
ઠાઠ (ના) ભપકો, ઠોર.
ઠાલો=ખાલી, અમથો.
ભેદ (ના) કારણ, પડદો.
આળ=તોહોમત, બટો.
છળ (ના) દગો કપટ.
છુપાવવું=છાનું રાખવું.
શીખ (ના) શિખામણ.

પળી (ના) ધોળા બાલ, પળીઆં, સફેદી.
રૂડી(વિ)સારી, મઝાની.
ઠગાઇ (ના) ઠગબાજી, છળભેદ.
ખડેલું (કૃ) આખડેલું.
ડાઘ=કલંક,દુષણ, એબ.
ગળી(ના)નામોશી, (એ-ક જાતનો કાળો રંગ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૭).

હું તમને સુખે સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો, પણ નઠારા લોકોની નઠારી શીખામણ માનો નહીં; ઉમંગથી ભણો ને છુપી. વાતના ભેદ મનમાં સમજો, ને હે **બાળકો** એ વાતની અરે તમે મનમાં રાખો. (૧), નઠારી ચાલ ન ચાલો ને સારી ચાલ ચાલો, ને ઠગબાજીનો ખાલી ઢોંગ તમે મૂકી દો; કોઈનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલું કે કુથે આખડેલું હોય, તે તમને જડે તો તુરત જઇને કોહો કે હમને જડલું છે.]૨]. જે માણસ કપટથી કે હીકમતથી કોઇને છેતરી ને વાત છાની રાખે, તો તેથી તેની આબરૂ ઘટે ને લોકોમાં કાળી ટીલી આવે; પછી જ્યાંસુધી સફેદ પળીઆં આવે [મરે ત્યાંસુધી] તે ગળીનો ડાઘ કે મકર્યો છૂટતો નથી, એટલે [કાળી ટીલી આવી હોય તે મટતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૧૯ મો.

વસ્તુ (ના)ચીજ.
પ્રાણી (ના) જેને જીવ-છેને જે અહીંથી તહીં ફરી શકેછે તે.
મૂલક (ના) દેશ.
સંધાં(વિ)સઘળાં, બધાં.

પાઠ ૧૨૦ મો.

મોગરો(ના)એક જાતનું સફેદ ખુશબોદારફુલ
ગળપણ(ના)મીઠાસ.
ચંબેલી(ના) એક જાતનું સફેદ ફૂલ.
સુગંધી(વિ)વાસ, સોડમ
સાધારણ (વિ) વચલા વાંધાની, મધ્યમ.
સોરમ=સુગંધ, ખુસ્બો.
પુરૂષ(ના)મરદ, ભાયડો.
ભલમનસાઇ(ના)દાનાઇ સાલસાઇ, ભલાઇ,
પોચાંઇ(ના)નરમાશપણું

પાઠ ૧૨૧ મો.

રસળવું (ક્રિ) ભટકવું.
વાણોતર(ના)ગુમાસ્તો; મેહેતો.
ઉઘરાણી (ના) આપેલા પૈસાની માગણી.
પીતાંબર(ના)ઉચું રેશમી બોટીઇં.
જાન(ના) ગામડે જવાનો લગનનોવરઘોડો.
નુકશાન (ના) બિગાડ.
દળણાં(ના) લોટદળવાનું મજુરીનું કામ.
વેલા(ના)આપદા,વપીત.
કાપડીઓના) દોસીવા-

ણીઓ, કાપડવાળો.
જીુજ(વિ)હલકો,થોડો.
પગાર=મુસારો, મહીનો.
માલ (ના) સોદો.
વાયદો (ના) ઠરાવ, ઠેર-
વેલો દહાડો.

પાઠ ૧૨૨ મો.

અબરખ(ના)એક જાત-
નો સફેદ પારદર્શક
પડવાળો પથ્થર.
મદારી(ના)ખેલ કરનારા
બાજીગર, નટ લોકો.
નીસર્યા (ક્રિ) નીકળ્યા.
સોંઘાં (વિ) સસ્તાં.
હર (વિ) દર, એકેક.
મગન (વિ) ખુશ.
લેખવ્યું (ક્રિ) ગણ્યું,
ગણકાર્યું.
મજા (ના) રમૂજ,ગમત

પાઠ ૧૨૩ મો.

ગૃહસ્થ (ના)મ્હોટા કુળ
નું આબરૂદારમાણસ
સમાલવા (કૃ) તપાસવા
ભીડાભીડ (ના) કચડાક-
ચડી.
ચપાઇને (કૃ) દબાઇને.
વાસેલું (કૃ) દીધેલું.
પાડોશી (ના) પાસેના
ઘરમાં રેહેનારો.

ઉદાસ (વિ) દલગીર.
વીલે(વિ)ઝાંખે,ઝંખવાણે
રજા(ના)છુટી, બરતરફી
દપકો (ના) દોષ.
ફેરો (ના) ચક્કર,આંટો.

પાઠ ૧૨૪ મો.

સ્વર (ના) અથી અઃસુ-
ધીમાંનો ગમે તે એ-
ક અક્ષર.
બારાખડી (ના) પદ.
તોતડા (વિ) બોબડા.
વ્યંજન (ના) કથીળ સુ
ધીમાંનો ગમેતે એક
અક્ષર.
જોડાક્ષર (ના) જોડેલા
દસ્તકતો. [તોછડું.
અતડું (વિ) ખરાબ,
શબ્દ (ના) બોલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

ભાન(ના)વકુફ, સમજ
ટેરવું(ના) ટેભું, અણી.
અવાળુ (ના) અગાડી-
ના ઉપલાં દાંત ઉપર
ની સુંવાળી જગો.
સ્પષ્ટ(ના) ખુલ્લું, સાફ.
વાક્ય (ના) બે અથવા
તેથી વધારે શબ્દએ-
કઠા થયાથી જે ઇ-
બારત બંધાયછે તે.

અડાડીને (કૃ)અડકાડીને.
ઉઘાડવું(કૃ)ખુલ્લું કરવું.

પાઠ ૧૨૬ મો.

કાળજી(ના) ધ્યાન, ની-
ઘેબાની, ચેટક.
કબૂલત(ના)કરાર, વચન.
મુચરકો(ના) કબુલાતનો
લેખ, દસ્તાવેજ.
ભેળી (કૃ) મેળવી.
વિરામચિન્હ(ના) વિસા-
મો લેવાની નિશાની
અટકવું (ક્રિ) થોભવું.
ટપકું=ઝીણુંમીડું બિંદુ.
ગુનેગાર (ના)અપરાધી.
દરજી (ના)મેરાઇ, સુઈ.
ચોખ્ખું(વિ)સાફ,ખુલ્લું.

પાઠ ૧૨૭ મો.

જવાબ (ના) ઉત્તર.
સંભાળ=તપાસ, નીઘા.
ઢબ (ના) રીત, છટા.
પ્રત્યેક=દરએક,હરેક.
શુદ્ધ(વિ) ખરૌ, સાફ.
ઉતાવળ (ના) તાકીદ.
મહાવરો (ના) આખેપ.
નિયમ(ના)ધારો,કાયદો.
ઘાંટો(ના) સાદ, સોર.

પાઠ ૧૨૮ મો.

બાળબોધ(ના)બ્રાહ્મણી.
લિપિ(ના)ભાષા, બોલી.

અનુસ્વાર=મીડું,બિંદુ.
ગૂજરાતી=ગૂજરાતની.
સળંગ=આખી, બધી.
ધર્મપુસ્તક=ધર્મની વાતની ચોપડી.
મૂળાક્ષર (ના) પેહેલા શરૂઆતમાં શીખવાના દસ્કતો.
ધોરણ (ના)રીત, રસ્તો
બ્રાહ્મણી(ના) બાળબોધ
બોલી (ના) ભાષા,લિપિ
ઓળખવાને (કૃ) પીછાનવાને, જાણવાને.

પાઠ ૧૩૦ મો.

ઇનામ(ના)શીરપાવ, ખુશી બદલ કંઇ બક્ષીસ આપવું તે.
વિશ્વાસ (ના) ભરોસો.

પાઠ ૧૩૧ મો.

મુશ્કેલ(વિ) અઘરૂં, મુશીબત.
ઉમેરવી (ક્રિ) વધારવી.
જોખવું (ક્રિ) તોલવું.

પાઠ ૧૩૨ મો.

ચતુર(વિ) શાણો, ડાહ્યો.
ઝવેરી(ના)હીરા માણેક વગેરેનો વેપારી.
ઝવેરખાનું(ના)હીરા માણેક મોતી વગેરેનો ભંડાર ભરેલો તે.

પાઠ ૧૩૩ મો.

ધનવાન(વિ) પૈસાદાર.
ફેલ (ના) ઢોંગ, ધતુગ.
ફોસલાવી (ક્રિ) પટાવી, સમજાવી.[માગનારો
ફકીર (ના) સાંઇ, ભીખ
ધમકાવીને (ક્રિ) ધુરકી આપીને, ધમકીદઇને.

પાઠ ૧૩૪ મો.

ભાળ્યો(ક્રિ)દીઠો, જોયો.
કાગ (ના) કાગડો.
પાંખાળો (વિ)પાંખવાળો.
રૂપાળો(વિ)સારો;મધુર.
ભોળું (વિ) નીખાલસ, કપટ નહીં તે.
ખળ(વિ)લુચ્ચું, કપટી.
લક્ષણ=ગુણ,આચરણ.
દીસેછે (ક્રિ) દેખાયછે.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૮).

ઝાડપર માળો બાંધવા બેઠો એવા એક કાગડાને જોયો, તે બે પાંખવાળો બોલતો હતો પણ તેનો રાગ સારો હતો નહીં.

પાઠ ૧૩૫ મો.

આંકડા=અંક, નંબર.
તરેહ (ના) રીત,પ્રકાર.
પુસ્તક(ના)ચોપડી, ગ્રંથ.
મેળવી (ક્રિ) સરખાવી મુકાબલો કરી.

અમદાવાદ જીલ્લાની ભૂગોળ.

વ્યાખ્યાઓ.

જીલ્લો—જેની અંદર ઘણા તાલુકા આવેલા હોય તે. જીલ્લાનો ઉપરી કલેકટ હોય છે.

બંદર—નદી કે દરીઆ કાંઠે મોટું શહેર આવેલું હોય ને ત્યાંથી, માલ ચઢ ઉતર થતો હોય (એટલે એક દેશથી બીજે દેશ માલ જાય તે.)

ડુંગર—જમીનનો થોડો ભાગ ઉંચો હોય તે.

પર્વત—જમીનનો વધારે ભાગ ઉંચો હોય તે.

અખાત—જમીન ઉપર લાંબા ગએલા સમુદ્રની ફાંટાને અખાતકહે છે.

સમુદ્ર કે દરિઓ—મહાસાગરથી નાનો હોય તે. તેનું પાણી ખારૂં હોય છે.

નદી—મીઠા પાણીનો જે પ્રવાહ પર્વતમાંથી કે સરોવરમાંથી નીકળી ઢળતી જગામાં થઇ સમુદ્રને મળે છે તે.

મૂળ—જે જગાએથી નદી નીકળે છે તે તેનું મૂળ.

મુખ—જે જગાએ નદી સમુદ્રને મળે છે તે.

સંગામ—એક નદી બીજી નદીને મળે છે તે.

શહેર—જેની અંદર સારા ઉંચા ને છાબંધ અને મેડાવાળાં ઘર હોય ને સારાં સારાં ચૌટાં હોય તે. (શહેરની વસ્તી ઘણી હોય છે.)

ગામ—જેમાં ઝુંપડાં જેવાં ઘર હોય તે. ને વસ્તી થોડી હોય તે. ગામનો ઉપરી મુખી હોય છે.

તાલુકો—જેની અંદર ઘણાં ગામ આવ્યાં હોય તે.

તલાવ—જેની ચારે બાજૂએ જમીન ને વચ્ચે પાણી હોય છે તે.
[તે સરોવર જેવું હોય છે.]

રેલવે સ્ટેશન—આગગાડી જે ઠેકાણે ઉભી રહેતી હોય ને ત્યાંથી માણસ ગાડીમાં બેસે અથવા ઉતરે તે. અને ત્યાંથી માલ પણ ચઢે છે ને ઉતરે છે.

ખાડી—સમુદ્રને મળતાં પહેલાં ભરતીનું પાણી માંહે આવે એવું જે નદીનું મુખ પહોળું હોય તે.

દિશાઓ.

સવાલ—દીશાઓ કેટલી છે અને તે કઇ કઇ ?

જવાબ—ચાર છે, પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ.

દિશાઓની વિગત.

જે દિશામાં સૂરજ ઊગે છે તેને પૂર્વ દિશા કે ઊગમણી દિશા કહે છે. જે દિશામાં સૂરજ આથમે છે, તેને પશ્ચિમ દિશા કે આથમણી દિશા કહે છે, પૂર્વ દિશાભણી મોં કરીને ઉભા રહીએ તો ડાભા હાથ તરફની ઉત્તર દિશા ને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા છે.

નકશાની દિશાઓ.

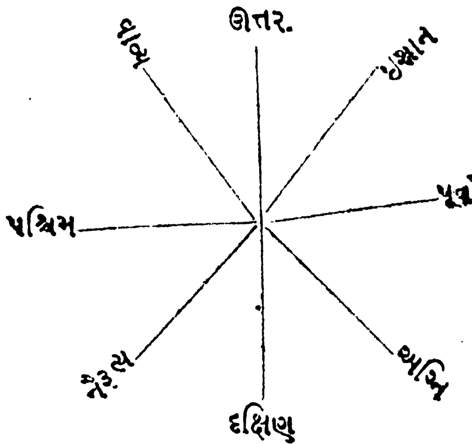
નકશાની તરફ મોં કરીને ઉભા રહીએ તો માથા તરફની ઉત્તર દિશા, પગ તરફની દક્ષિણ દિશા, જમણા હાથ તરફની પૂર્વ દિશા ને ડાભા હાથ તરફની પશ્ચિમ દિશા છે.

ખૂણાઓ.

સવાલ—ખૂણાઓ કેટલા છે અને તે કયા કયા ?

ઉત્તર—ચાર છે. અગ્નિ, નૈરૂત્ય, વાવ્ય, ઈશાન.

ઊત્તર.

ખૂંણાઓ વિષે વિગત.

પૂર્વને દક્ષિણ દિશા વચ્ચેનો અગ્નિ ખૂણો. દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો નૈરૂત્ય ખૂણો. પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો વાવ્ય ખુણો! ઉત્તર અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો ઈશાન ખૂણો છે.

અમદાવાદ જીલ્લો તથા તેની વિશેષ હકીકત.

આ જીલ્લો ગૂજરાતના બીજા જીલ્લાની ઉત્તરે છે. એની ઉત્તરે

ગાયકવાડનો મૂલક તથા મહીકાંઠા. પૂર્વે તથા અગ્નિકોણમાં ખેડા જીલ્લો ખંભાતનું સંસ્થાન અને ખંભાતી અખાત છે, પશ્ચિમે કાઠીયાવાડ દક્ષિણે પણ કાઠીઆવાડ.

અમદાવાદ જીલ્લામાં મોટામાં મોટી સાબરમતી નદી છે. તે ઇશાન કોણમાં આરાવલીના ડુંગરના છેડા પાસેથી નીકળી નૈરૂત્યકોણ તરફ વહી ખંભાતી અખાતને મળે છે. અમદાવાદ શહેરમાં પુષ્કળ રેશમ, સૂતર અને કસબનાં કારખાંનાં છે-તથા વરાળયંત્રથી ચાલતા સંચા છે તેથી ગરીબ માણસો મજુરી કરવા જાય છે તેથી તેમને પૈસા મળે છે.

મુખ્ય નિકાશ—બાજરી, જુવાર, ચણા, રૂ, ડાંગર, તમાકું, શેરડી, આદુ, ગળી, તલ, દીવેલી વગેરે છે. તેમાંથી મુંબાઇ ખાતે રૂ અને અનાજ પુષ્કળ મોકલવામાં આવે છે.

અમદાવાદ જીલ્લામાં નીચે લખેલા સાત (૭) તાલુકા છે.

(૧) પ્રાંતીજ.
(૨) વીરમગામ.
(૩) ધોળકા.
(૪) દશક્રોઈ.
(૫) ધંધુકા.
(૬) ઘોઘા.
(૭) સાણંદ.

પાટડી અને મોઢાસા એ બે પેટા તાલુકા કર્યા છે.

---

(૧) પ્રાતીજ તાલુકો.

એની ઉત્તરે મહીકાંઠા અને ગાયકવાડનો મૂલક, દક્ષિણે મહીકાંઠા. પૂર્વે મહીકાંઠા અને પશ્ચિમે સાબરમતીનદી છે. મામલતદારની કચેરી પ્રાંતીજમાં છે અને મહાલકારીની કચેરીમાં મોઢાસામાં છે.

મુખ્ય નદીઓ—સાબરમતી, હાથમતી, વાત્રક, માજુમ, મેશ્વો, અને ખારી. પહેલી સાબરમતી ને બીજી હાથમતી એ પ્રાંતીજ તાલુકાની પશ્ચિમે વહે છે. તેઓ વાવ્ય કોણમાં છે ત્રીજી વાત્રક એ બાયડને ગાબટ પાસે થઇને વહેછે. ચોથી માજુમ એ મોઢાસાની પાસે વહેછે. પાંચમી મેશ્વો એ હરસોલપાસે વહે છે. છઠ્ઠી ખારી એ દેશાસણ અને લાલપુરની પાસે થઇને વહેછે.

મુખ્ય ગામ—પ્રાંતીજ. ઓરણ. ગાબટ. ધનસુરા. ચોઇલા દહેમાઈ. બાયડ. મોઢાસા. અને હરસોલ.

વિશેષ હકીકત—પ્રાંતીજ તાલુકામાં બોખ નામે ખાડો છે એ ખાડામાં કમળના ફુલ થાય છે.

મુખ્ય નીકાસ—બાજરી. ચણા. મઠ. તલ. જવ. મકાઈ. રતાળુ અને વરીઆંળી.

---

(૨) વીરમગામ તાલુકો.

એની ઉત્તરે ગાયકવાડનો મુલક, દક્ષિણે થોડોક ધોલકાનો ભાગ તથા નળ નામે તલાવ. પૂર્વે સાણંદ તાલુકો. પશ્ચિમે કાઠીઆવાડ.

મુખ્ય ગામ—વીરમગામ, દેત્રોજ, ઓગણ, ગોરૈયા, રામપુરા, સીતાપુર, પાટડી, માંડલ અને ખારાઘોડા.

મુખ્ય તલાવ—એમાં એકે નદી નથી પણ બે તલાવ છે. ગંગાસર, અને મુનસર એ બે તલાવ. પાટણના મહારાજા સીધરાજ જયસીંગની મા મીનળદેવીએ બંધાવ્યાં છે.

મોટા કસબા—પાટડી અને માંડલ. એ બે કસબા ઠાકોરના તાબામાં છે તેને દેસાઈ કહે છે.

રેલવે સ્ટેશન—વીરમગામ અને પાટડી.

જાત્રાનાં ઠેકાણું—બહુચરાજી અને ભોંયણી. ભોંયણી એ શ્રાવક લોકોનું છે. બહુચરાજી એ ગાયકવાડી હદનું છે.

વિશેષ હકીકત—વીરમગામની અંદર દરજી ઘણા ઘહોંશીઆર છે તેઓ સજની, રૂના ડગલા, પંખા ઘણા સરસ બનાવે છે ખારાઘોડા એમાં મીઠું પાકે છે એને વરાગડું મીઠું કહે છે.

મુખ્ય નિકાસ—બાજરી, ઘઉં અને જુવાર.

---

(૩) ધોળકા તાલુકો.

એની ઉત્તરે સાણંદ તાલુકો, દક્ષિણે ધંધુકા તાલુકો. પૂર્વે સાબરમતી નદી, એ નદીની પેલીમેર ખેડા જીલ્લો ને ખંભાતનું સંસ્થાન, પશ્ચિમે નળ તલાવ.

મુખ્ય ગામ—ધોળકા, બાવળા, ચલોડા, ગાંગડ, બદરખા, સરોડા. વૌઠા અને કોઠ.

મુખ્ય તળાવ—નળ અને મલાવ, નળ એ તલાવનું પાણી ખારૂં છે તેથી પીવાના કામમાં આવતુ નથી પણ તેમાં રાડાં (સાંઠા) પુષ્કળ થાય છે, તે લોકોના ઘરનાં છાપરાં બનાવવાનાં કામમાં આવે છે. અને તેનાં મુળીઆં થાય છે તેને બીર કહે છે.

જાત્રાનાં ઠેકાણું—વૌઠા; એ સાબરમતી અને વાત્રક નદીનાં સંગમ ઉપર છે તેમાં હર વરસ કાર્તક શુદ પુનમે મેળો ભરાય છે તેથી ઘણા દૂરના લોકો ભેગા થાય છે.

વિશેષ હકીકત—ધોળકામાં ચોમાસાની આખરે ઘણા લોકોને તાવ આવે છે કેમકે તે વખતે તેની હવા સારી રહેતી નથી. એમાં કોઠ એ દરબારી ગામ છે.

મુખ્ય નિકાશ—ઘઊં, ચણા, જુવાર, આદુ, કેળાં. દાડેમ અને શેરડી છે.

---

(૪) દસક્રોઇ તાલુકો.

ઉત્તરે તથા ઇશાન કોણમાં પ્રાંતીજ તાલુકો, દક્ષિણે ખેડાં જીલ્લો, પશ્ચિમે સાણંદ તાલુકો, પૂર્વે મેશ્વો નદી.

મુખ્ય નદીઓ—સાબરમતી, મેશ્વો અને ખારી.

પહેલી સાબરમતી એ ઊત્તરમાંથી દક્ષિણમાં વહે છે. બીજી મેશ્વો એ તાલુકાની પૂર્વ દિશાએ છે. ત્રીજી ખારી, એ સાબરમતી અને મેશ્વો એ બેની વચ્ચે વહે છે.

મુખ્ય ગામ—અમદાવાદ, ઉંવારસદ, વટવા, કુહા. નરોડા, બારેજા, જેતલપુર. ઓગણજ અને અડાલજ, અમદાવાદ એ સાબરમતી નદીને કાંડે છે, તેને ૧૪૧૧ માં મહમદ સુલતાને વસાવ્યું.

અમદાવાદ શેહેરની અંદર જોવા લાયક—જુમામસીદ, ત્રણ દરવાજા, ભદ્ર, ગોસાંઇજી મહારાજનું મંદીર, સ્વામીનારાયણનું મંદીર, પ્રાર્થનાસમાજનું મંદીર વગેરે.

શેહેરની બહાર જોવા લાયક—કાકરીયું તલાવ. દાદાહરીની વાવ, માતરભવાનીની વાવ, અડાલજની વાવ, મલેકસાબાનું તલાવ, વટવાનો રોજો, પીરાણાનો રોજો, શાહીબાગ મહેલ, હઠીસંગની વાડી તથા બંગલાઓ,

વિશેષ હકીકત—શહેરની અંદરની અંદર જડજ સાહેબની કચેરી, મામલતદારની કચેરી. કલેકટરની કચેરી, સ્માલકાજ કોરટ એ વગેરે કચેરીઓ જોવા લાયક છે. શહેરની અંદર કંદોઈ ઓળમાં મહમંદ બેગડાની કબર છે, બીજું શહેરના તમામ લોકોને પાણી પુરૂ પાડવાને માટે દુધેશ્વર આગળ વરાળે યંત્રથી ચાલતો સંચો છે

તે સંચા વડે પાણી કાઢે છે ને ત્યાંથી નળમાં આવે છે. તેવા નળ શહેરમાં તમામ ઠેકાણે દાટેલા છે તે નળની સાથે નાની નળીઓ મૂકીને લોકોએ પોતાના ઘરમાં પાણી લીધું છે તેથી લોકોને મીઠા પાણીનું ઘણું સુખ થયું છે, શહેરમાં મ્યુનીસીપાલેટી ખાતુ છે તેથી પોળમાં તથા સરીઆમ રસ્તા ઉપર દિવા થાય છે, સાફ રખાવેછે, મોટી સડકો ઉપર પાણી છંટાય છે એ વગેરે ઘણું સુખ આપે છે.

બીજું વરાળ યંત્રથી ચાલતા સંચા છે તેથી ઘણા માણસોને રોજી મળે છે બારેજા ને જેતલપુરની ડાંગર વખણાય છે અને હીરાપુરનો ગોળ વખણાય છે.

મુખ્ય રેલવે સ્ટેશન—અમદાવાદ અને સાબરમતી.

મુખ્ય દેવસ્થાન—અંબાજી એ ધનાસુતારની પોળમાં છે ને ભદ્રકાળી તે ત્રણ દરવાજાની પેલીમેર છે.

મુખ્ય નીકાશ—બાજરી, જુવાર, શેરડી, ડાંગર, તમાકુ અને કહોળછે.

---

(૫) ધંધુકા તાલુકો.

ઉત્તરે ધોળકા તાલુકો, દક્ષિણે ધોઘા તાલુકો, પશ્ચિમે કાઠીઆવાડ, પૂર્વે ખંભાતનો અખાત.

મુખ્ય નદીઓ--ભાદર, ગોમા, નીલકા અને ઉતાવળી.

પહેલી ભાદર અને બીજી ગોમા એ બે નદીઓ કાઠીઆવાડમાં ઉત્પન્ન થઈ રાણપુર આગળ મળે છે.

અહીંઆં એકઠી થએલી નદીઓ નાગનેશ તથા ધંધુકા આગળ થઈ ઓંકારને મળે છે અને ત્યાંથી ભોગાવોમાં મળે છે. ત્રીજી નીળકા, ચોથી ઉતાવળી એ બરવાળા પાસે વહેછે.

મુખ્ય ગામ—ધંધુકા, બરવાળા, રાણપુર, ખસ અને ગાંફ.

મુખ્ય બંદર—ધોલેરા એમાં મીઠા પાણીની તંગાસ છે. પહેલાં ત્યાં પરદેશ ખાતે રૂ અને માલ વહાણ વાટે પુષ્કળ મોકલવામાં આવતો પણ હાલમાં આગગાડી થવાથી તે બંદરે ઘણો માલ જતો નથી.

મુખ્ય જાત્રાનું ઠેકાણું—ભીમનાથ એ નીલકા નદી ઉપર છે ત્યાં હર વરસે શ્રાવણ વદ અમોસને દીવસે મેળો ભરાયછે તેજ દીવસે અમદાવાદમાં છેલ્લો મેળો નીલકંઠ માહાદેવ (માતર-ભવાનીની વાવ) નો મેળો ભરાય છે.

વિશેષ હકીકત—ગાંફ એમાં મીઠું પાકે છે તેને ગસીયું કહે છે.

મુખ્ય નીકાશ—રૂ, જુવાર અને ઘઉં.

---

(૬) ઘોઘા તાલુકો.

એની ઉત્તરે ધંધુકા તાલુકો, દક્ષિણે કાઠીવાડ, પૂર્વે ખંભાતનો-અખાત, પશ્ચિમે કાઠીયાવાડ.

મુખ્ય ગામ—ઘોઘા. વાલુકડ અને કમલેજ.

મુખ્ય નદીઓ—ભાવનગરની ખાડી એજ નદી છે.

મુખ્ય બંદર—ઘોઘા.

વિશેષ હકીકત—ઘોઘા, ત્યાંની હવા ઘણી ઠંડી છે ને ત્યાં આગળ મીઠા પાણીની તંગાસ છે.

મુખ્ય નિકાશ—બાજરી રૂ. અને તલ છે.

---

(૭) સાણંદ તાલુકો.

પૂર્વે દસક્રોઇ તાલુકો, પશ્ચિમે વીરમગામ તાલુકો, દક્ષિણે ધોળકા તાલુકો, ઉત્તરે ગાયકવાડનો મૂલક.

મુખ્ય નદીઓ—સાબરમતી અને રોહર.

પહેલી સાબમતી એ આ તાલુકાની પુર્વ સીમાએ વહે છે. બીજી રોહર એ એખલા પાસેથી નીકળીને આ તાલુકાની વચમાં થઇને જાય છે.

મુખ્ય ગામ—સાણંદ, સરખેજ, ગોધાવી, ચોરવડોરા, કાસીંદ્રા, વીસલપુર અને મોડાસર.

મુખ્ય રેલવે સ્ટેશન—સાણંદ, આંબલીરોડ અને છારોડી.

વિશેષ હકીકત—સરખેજમાં રોજો અને તલાવ જોવા લાયક છે. અને કાસીંદ્રાનો ગોળ વખણાય છે.

મુખ્ય નિકાશ—બાજરી, ડાંગર, રૂઊ, શેરડી અને જુવાર છે.

વિશેષ હકીકત.

સ૦—અમદાવાદ જીલ્લામાં ડુંગર ક્યાં ક્યાં છે ?

ઉ૦—ધોધા તાલૂકામાં અને મોડાસા માહાલમાં.

સ૦—અમદાવાદ જીલ્લામાં રેલવે સ્ટેશન કયા કયા તાલુકામાં છે ?

ઉ૦—દસક્રોઈ, વીરમગામ સાણંદ, ધંધુકા અને ધોઘા તાલુકામાં.

સ૦—અમદાવાદ જીલ્લાની નદીઓ ?

ઉ૦—સાબરમતી, હાથમતી, વાત્રક, માજુમ, મેશ્વો, ખારી, ભાદર, ગોમા, નીલકા, ઉતાંવળી અને ભાવનગરની ખાંડી.

સ૦—ઉત્તરમાંથી દક્ષિણમાં આવનારી નદીઓ.

ઉ૦—સાબરમતી, વાત્રક, રોહર, માજુમ, ખારી.

સ૦—પશ્ચિમમાંથી પૂર્વમાં જનારી નદીઓ ?

ઉ૦—ભાદર, ગોમા, નીલકા અને ઉતાવલી.

સ૦—અમદાવાદ જીલ્લામાં અખાત કયો છે ?

ઉ૦—ખંભાતનો.

સ૦—અમદાવાદ જીલ્લામાં બંદરો કયાં કયાં છે.

ઉ૦—ધોલેરા અને ઘોઘા.

સ૦—અમદાવાદ જીલ્લામાં ઘઉં કયાંના વખણાય છે?

ઉ૦—ધોળકા અને ધંધુકા સુધીનો ભાલ કહેવાય છે ત્યાંના ઘઉં વખણાય છે.

સ૦—દસકરોઇ તાલુકામાં ડાંગર કયાંની વખણાય છે?

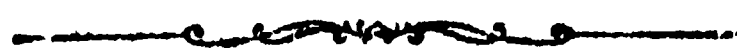
ઉ૦—બારેજા અને જેતલપુરની.

સ૦—દસકરોઇ તાલુકામાં ગોળ કયાંનો વખણાય છે ?

ઉ૦—હીરાપુરનો..

સ૦—સાણંદ તાલુકામાં ગોળ કયાંનો વખણાય છે.

ઉ૦—કાંસીંદ્રાનો.

ત્રીજીનું ડીકટેસન.

મૂર્ખો	કૃપાળુ	સિંધુ	ઠૂવાવું	મિનિટ
રમતીઆળ	બનાવ્યું	લીંબોળીઓ	ફૂંડાળુ	અંગ્રેજી
ઝંખવાણો	કર્યા	ઠુંઠું	ચૂડા	ગ્રહ
મચ્યાં	પૂંજી	પૂળાં	દુશ્મન	અજ્ઞાની
સદાચરણ	ઇંદ્રિયો	ધાન્ય	સૂંઢ	સેંકડો
ટૂંકા	માલૂમ	શીંગ	પહોંચાય	કૃપા
સ્વભાવ	ચોખ્ખું.	કિલ્લા	શરીર પ્રમાણે	સર્વવ્યાપક
રાજકુંવર	રળીઆમણું	પદાર્થ	ભઠ્ઠી	ઈશ્વર
શિક્ષા	ચોખ્ખાઇ	જંપવું	લોંદો	વિશ્વપતિ
અણસમજુ	મધપૂડો	શૂળ	સૂતાર	જગકર્ત્તા
યાદ રાખવું	સજ્જન	પુઠીઆં	વચ્ચે	પરમેશ્વર
પહેરવેશ	નફ્ફર	ફૂમતુ	છેલ્લાં	શ્વાસ
ઘૂમટો	નિર્દય	શંખસલ્લી	લોઢું	મુદ્દત
દાક્ષણી	ખોંખારેછે.	ધૂણાવવું	નિરાશ	કૂડી
સંગ્રહ	વટેમાર્ગુ	માલિક	નિકાળ	છુપાવવું
રૈયત	ચિચોડા	ભોંયરૂં	રહ્યા	શબ્દ
પ્રધાન	વિશ્વ	બિરાજવું	જીંડવાં	જગ્યા
વીંછી	વિખ્યાત	ચૂનાળાં	રેંટીઓ	મહોલ્લો
વિખ	છપ્પો	સૂડા.	સૂતરાઉ	ગર્જના
ચૂસવું	આશિષ	હીંચકો	જગંન્નાથી	પુરૂષ
વિલાયત	સૂમ	ભૂપતિ	બિંબ	સ્વાદ
અર્થ	પુણ્ય	ચિત્ર	સૂરજ	લુચ્ચાઈ
મનુષ્ય	કૃપણ	તરબૂચ	આથવ્યાપછી	સ્ત્રીપુરૂષ
પ્રીત	ઉઠ્યા	કલ્લોલ	ચંદ્રમાં	વ્યાકરણ
સૂણતાં	ચપ્પુ	ટૌકા	અળાયો	સમજ્યા
બચ્ચાં	ગમ્યો	પૂર	દર્પણ	રસ્તો
દોંગાઈ	રૂપિઆ	ભૂખ્યાં	પૂનેમ	ગૃહસ્થ
અંતકાળ	ક્રોડ	હિમ	પૃથ્વી	સ્વર

વ્યંજન	ગતિ	હસ્યો
જોડાક્ષર	પ્રવાહી	માણુસપુર
ઉચ્ચાર	મૂર્ખાઇ	સૂતળી
સ્પષ્ટ	અભિમાન	શિયાળવાં
વાક્ય	નિશાની	ભૂગળાં
અશુદ્ધ	ન્યાલ	પડપૂછ
દુષ્પાક	નાંખ્યો	પહોંચતાં
મુચરકો	શેતૂર	ધૂતારા
કબૂલત	પતંગીઉ	ભીંડી
પ્રત્યેક	મૂગટા	ફૂલ
હણુહણતું	મચ્છર	સૂતર
કૂતરૂં	તુચ્છ	ઊંટ
ફૂરકુરીઆં	ફુલાતો	પોષણ
લાગલાગટ	રળિયામણું	હાલ્યાંજ
ખસ્ખસ	ચકવવુ	વનસ્પતિ
કબુતર	ડૂબીજવું	સૂરણ
બિલાડું	મંદિર	સ્વાદ
લૂખું	કોષ્ટક	છોડાસુદ્ધાં
દરિયો	લલ્લું	રીંગણાં
અગરિયો	નિંદે	રાંધ્યાવગર
ક્યારા	કલેશ	બસેં ત્રણસેં
પ્રમાણે	ધમ્ગ	રીંછ
નિરાંત	ચોંટા	મધપૂડો
ઇન્સાફ	મધ્યમ	બિહામણી
અઠવાડીઉં	પુષ્કળ	જવલ્લેજ
મહિના	પ્રસરે	બંદુક
વાપરો	સામર્થ્ય	વિલાયત
ધ્રૂજતું	સિંહ	વસ્તુ
જુક્તિ	દુઃખ	સિંદુર
ઇસારત	વિચાર્યું	લિપી

ગૂજરાતી	અનુસ્વાર
ધર્મપુસ્તક.	જોડાઅક્ષર
બ્રાહ્મણી	વિશ્વાસ
મૂળાક્ષર	માત્રા [મુશ્કેલ

શેરની ધાત.

શેરના અચ્છેરા ૨
શેરના પાસેરા ૪
શેરનાં નવટાંકાં ૮
શેરનાં અધોળાં ૧૬
શેરનાં રૂપીઆભાર ૪૦
પોણોશેરના૩૦ રૂપીઆભાર
અચ્છેરના ૨૦ રૂપીઆભાર
પાશેરના ૧૦ રૂપીઆભાર
નવટાંકના ૫ રૂપીઆભાર.
અધોળના ૨॥ રૂપીઆભાર.

૨	અચ્છેરે	૧	શેર
૪	પાશેરે	૧	શેર
૮	નવટાંકે	૧	શેર
૧૬	અધોળે	૧	શેર
૪૦	રૂપીઆભાર	૧	શેર
૫૦	રૂપીઆભાર	૧।	શેર
૬૦	રૂપીઆભાર	૧॥	શેર
૭૦	રૂપીઆભાર	૧॥।	શેર
૮૦	રૂપીઆભાર	૨	શેર
૯૦	રૂપીઆભાર	૨।	શેર
૧૦૦	રૂપીઆભાર	૨॥	શેર

૨॥	રૂપીઆભાર	એક અધોળ.
૫	રૂપીઆભાર	નવટાંક,
૧૦	રૂપીઆભાર	પાશેર.
૨૦	રૂપીઆભાર	અચ્છેર.
૩૦	રૂપીઆભાર	પોણોશેર.
૪૦	રૂપીઆભાર	૧ શેર,
૧૦૦	રૂપીઆભાર	૨॥ શેર,
૨૦૦	રૂપીઆભાર	૫ શેર.
૩૦૦	રૂપીઆભાર	૭॥ શેર.
૪૦૦	રૂપીઆભાર	૧૦ શેર
૫૦૦	રૂપીઆભાર	૧૨॥ શેર
૬૦૦	રૂપીઆભાર	૧૫ શેર
૭૦૦	રૂપીઆભાર	૧૭॥ શેર
૮૦૦	રૂપીઆભાર	૨૦ શેર
૯૦૦	રૂપીઆભાર	૨૨॥ શેર
૧૦૦૦	રૂપીઆભાર	૨૫ શેર

મણની ધાત.

મણના અધમણીઆ	૨
મણના દશશેરા	૪
મણની પાંચશેરી	૮
મણની અઢીશેરી	૧૬
મણના સવાશેર	૩૨
મણના શેર	૪૦
પોણો મણના	૩૦
અધ મણના	૨૦
પા મણના	૧૦

૧૦ શેરે	૦। મણ
૨૦ શેરે	૦॥ મણ
૩૦ શેરે	૦॥। મણ
૪૦ શેરે	૧ મણ.
૫૦ શેરે	૧। મણ
૬૦ શેરે	૧॥ મણ
૭૦ શેરે	૧॥। મણ
૮૦ શેરે	૨ મણ
૯૦ શેરે	૨।
૧૦૦ શેરે	૨॥ મ
૨૦૦ શેરે	૫ મણ
૩૦૦ શેરે	૭॥ મણ
૪૦૦ શેરે	૧૦ મણ
૫૦૦ શેર	૧૨॥ મણ
૬૦૦ શેરે	૧૫ મણ
૭૦૦ શેરે	૧૭॥ મણ
૮૦૦ શેરે	૨૦ મણ
૯૦૦ શેરે	૨૨॥ મણ
૧૦૦૦ શેરે	૨૫ મણ

